

Duits Voorzitterschap van de Europese Unie

6e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven

Het aanpakken van Armoede en Sociale Uitsluiting

Behaalde resultaten en verdere stappen

Conferentieverlag

Brussel, 4-5 mei 2007

Inhoud

Conferentie Overzicht	3	
De 6e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven: Kader en Inhoud van de Conferentie	4	
Voornaamste verklaringen van de conferentie	8	
Volledig Rapport	11	
1	Gezamenlijke welkomstspeech door de beide voorzitters van de conferentie	12
2	Openingstoespraak en welkomsttoespraken	14
3	“Wat we nastreefden, waar we staan” De symbolische objecten die gepresenteerd zijn tijdens de Ontmoeting	21
4	De resultaten van de workshops en van de plenaire zitting	31
5	Slotwoorden	38
Bijlage 1: Besluiten van het Duitse EU Voorzitterschap, vanuit de 6e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven, gepresenteerd aan de Raad voor Werkgelegenheid, Sociaal Beleid, Gezondheid en Consumentenzaken op 30 en 31 mei 2007	40	
Bijlage 2: De deelnemers	43	

Conferentie Overzicht

De 6e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven: Kader en Inhoud van de Conferentie

Het creëren van manieren om armoede en sociale uitsluiting aan te pakken is een enorme opgave voor de verantwoordelijke beleidsmakers. Daarom hebben de Staatshoofden en regeringsleiders tijdens de Top van Lissabon in 2000 het als doelstelling voor de Europese Unie gemaakt, om tegen 2010 “de meest competitieve en dynamische, op kennisgebaseerde economie in de wereld te worden, in staat tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een grotere sociale cohesie. Het vergt een algemene strategie die erop is gericht (...) om sociale uitsluiting te bestrijden”, om deze doelstelling te bereiken. Om dit ambitieuze doel te implementeren, benadrukt het Duitse Voorzitterschap de noodzaak voor een breed Europees Sociaal Model voor de 21e eeuw met de gemeenschappelijke kenmerken die daarin gevonden kunnen worden, dat op toepasselijke wijze reageert op alle vormen van armoede en sociale uitsluiting. In dit proces moeten alle betrokkenen een stem hebben – evenals en in het bijzonder diegenen van wie de maatschappelijke participatierechten beperkt zijn door hun positie aan de rand van de maatschappij. De Europese Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven, die sinds 2001 jaarlijks in de eerste helft van het jaar plaatsvinden, zijn een belangrijk onderdeel van het creëren van meer participatie op Europees niveau.

Dit jaar vond de 6e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven plaats op 4-5 mei 2007, onder het Duits Voorzitterschap, in het Conferentiecentrum het Egmont Paleis in Brussel. Zowel wat betreft de inhoud als de organisatie, was de Ontmoeting voorbereid door een organisatiecomité, dat bestond uit personeel van het Europese Anti Armoede Netwerk (EAPN), vertegenwoordigers van het Duitse Federale Ministerie van Werkgelegenheid en Sociale Zaken, het Directoraat Generaal voor Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Gelijke Kansen, de Duitse Nationale Anti Armoede Conferentie, ATD de Vierde Wereld, FEANTSA (Europese Federatie van Nationale Organisaties die met daklozen werken), de Belgische Regering en een vertegenwoordiger van het Ministerie van Werkgelegenheid, Gezinszaken en Sociale Zaken van de Sloveense Republiek. De Ontmoeting zelf werd door ongeveer 220 mensen bijgewoond, waaronder delegaties van mensen die in armoede leven uit alle Lidstaten van de Europese Unie (met uitzondering van Roemenië), evenals uit Noorwegen. Het Duitse Voorzitterschap werd vertegenwoordigd door Franz Müntefering, Vice-Kanselier en Federale Minister van Werkgelegenheid en Sociale Zaken en Franz Thönnies, Staatssecretaris in het Federale Ministerie van Werkgelegenheid en Sociale Zaken. Vladimir Špidla, Europees Commissaris voor Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Gelijke Kansen, woonde namens de Europese Commissie de bijeenkomst bij. Veel Lidstaten hadden vertegenwoordigers gezonden vanuit Ministeries van Sociale Zaken en vanuit de

Permanente Vertegenwoordigingen en ook waren er leden gestuurd van het Sociale Beschermings Comité (SPC), van het Europees Parlement en van de Raad van Europa. Bovenal werd de Ontmoeting bijgewoond door vertegenwoordigers van non-gouvernementele organisaties, de sociale partners en de wetenschappelijke wereld.

Het doel van de tweedaagse conferentie was om de balans op te maken en om te verduidelijken hoe de sociale situatie van mensen van de Europese Unie die in armoede leven zich heeft ontwikkeld sinds het begin van deze Ontmoetingen in 2001. Positieve dagelijkse ervaringen gaven het belang van de participatie van de betrokkenen weer voor de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. In workshops stelden de delegaties concrete verklaringen op over die problemen en prioriteiten die zij het meest urgent beschouwen en gaven deze door in hun rapportages aan de deelnemende politieke vertegenwoordigers van de Europese instellingen en de Lidstaten.

Ter voorbereiding op de conferentie, had EAPN een methodologische handleiding voor de nationale delegaties opgesteld en had hun gevraagd hun opgemaakte balans in driedimensionale objecten te visualiseren. Deze objecten leverden een centrale bijdrage aan de inhoud van de conferentie. Ze werden in de loop van beide dagen in de plenaire vergadering gepresenteerd en boden een intensief inzicht in de problemen en waarnemingen van mensen die in de Lidstaten in armoede leven. De objecten maakten de eerste vereisten duidelijk waaraan het Europees Sociaal Model moet voldoen. Het was eenvoudig te zien dat de factoren die leiden tot armoede en sociale uitsluiting binnen de Europese Unie grotendeels gelijk zijn, maar dat vanwege het niveau van de sociale zekerheid, dat in het ene geval enorm kan verschillen van het andere, hun concrete impact op de participatie van mensen en verwezenlijken van hun mogelijkheden echter enorm kan verschillen.

Welkom en opening

Beide voorzitters van de conferentie, *bisschop Maria Jepsen* en *prof. dr. Ernst-Ulrich Huster*, die in hun gezamenlijke welkomstspraak nogmaals het belang benadrukten van de sociale dimensie van Europa, gaven hun introductie op de Ontmoeting. Met name mensen die lijden onder armoede en sociale uitsluiting hebben ondersteuning en mogelijkheden nodig om hier te participeren. De opdracht wijst echter verder dan naar de conferentie en daarom herinnerden beide voorzitters alle aanwezigen aan het samengaan van het woord en de daad. De Duitse Vice Kanselier en Federale Minister van Werkgelegenheid en Sociale Zaken, *Franz Müntefering*, behandelde dit aspect in zijn openingspraak en benadrukte dat de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting niet slechts een kwestie was van menselijk mededogen, maar dat het in het overduidelijke belang van de samenleving als geheel is. De Staat draagt de verantwoordelijkheid om individuen in staat te stellen zichzelf te helpen. Toegang tot fatsoenlijk werk, de realisatie van opleidingsmogelijkheden en het verschaffen

van geschikte woonruimte zijn naar zijn mening de centrale grondbeginselen in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. EU Commissaris voor Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Gelijke Kansen, *Vladimir Špidla*, benadrukte in zijn welkomstspeech dat er een beroep wordt gedaan op beleidsmakers om de zorgen en behoeftes in het bijzonder van de mensen die aan de rand van de samenleving leven serieus te nemen. De Europese Unie kan alleen zorgen voor sociale integratie als alle burgers worden betrokken in het proces van éénwording. Een effectieve beleidsvoering ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting moet toegang tot werkgelegenheid waarborgen, hetgeen inkomen, gelijke kansen op onderwijs en training, toegang tot passende gezondheidszorg, evenals tot sociale goederen en diensten in het algemeen garandeert. Als vertegenwoordiger van de Commissaris voor Mensenrechten van de Raad van de Europa, wees *Lauri Sivonen* op de onvervreemdbaarheid van mensenrechten en zei in zijn welkomstspeech dat armoede en sociale uitsluiting een voortdurende schending is van menselijke waardigheid. Beleid tegen armoede en sociale uitsluiting moet alle soorten van discriminatie aanpakken en moet toegang tot het recht van allen om te participeren waarborgen. Tussen deze twee bijdragen, gaf *Virginie Poilvert*, die ook gedelegeerde was tijdens de 5^e Ontmoeting, een cruciaal verslag vanuit het perspectief van de betrokkenen van haar ervaring tijdens de Ontmoeting van het voorgaande jaar. De Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven waren een belangrijke gelegenheid geweest om de stem van de betrokkenen te horen. Het vergrootte de kennis van de vormen van armoede en sociale uitsluiting in Europa, door zowel de overeenkomsten als de verschillen aan te tonen. De Ontmoetingen moedigen solidariteit aan tussen de betrokkenen en was in die zin ook een enorme aanmoediging geweest voor iedereen die actief had deelgenomen, om hun pogingen om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden niet op te geven.

Presentatie van de objecten en workshops

Onder de titel *“Wat we nastreefden, wat we hebben bereikt” – inventarisatie van de eerste vijf Europese Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven*, werden op de eerste dag in de plenaire vergadering de objecten gepresenteerd en becommentarieerd van Oostenrijk, België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Finland, Italië, Frankrijk, Zweden, Malta, Griekenland, Duitsland, Hongarije, Ierland, Letland, Litouwen, Luxemburg en het EAPN. Vervolgens gingen de deelnemers in discussie over de moeilijkheden en successen van sociale integratie in zeven workshops, onder de titel *‘Het samenbrengen van strategieën – Het aanmoedigen van dialoog – Het verbeteren van feedback – De toekomst in beeld brengen – Het bevorderen van participatie en sociale cohesie’*. De resultaten van de workshops werden samengevat in verslagen die op de tweede dag aan de plenaire zitting werden voorgelegd.

Discussie en uitwisseling

De tweede dag werd geïntroduceerd door de presentatie van de objecten van de delegaties van de Tsjechische Republiek, Nederland, Noorwegen, Polen, Portugal, Slovenië, Spanje en het Verenigd Koninkrijk, evenals van het Comité van Sociale Zekerheid, het Belgische Ministerie van Sociale Zaken en Algemene Gezondheid en de Europese Commissie. . Daarna werden de voornaamste resultaten van de workshops gepresenteerd. Deze korte verklaringen leidden tot de discussie tussen Jérôme Vignon, Hoofd van het Directoraat van Sociale Zekerheid en Integratie, Elise Willame, Voorzitter van het Europese Comité van Sociale Zekerheid en Renzo Fior, Voorzitter van Emmaus Internationaal en de gedelegeerden. Hierbij concentreerde men zich op de problemen en vormen van armoede en sociale uitsluiting, evenals op mogelijke oplossingen voor het Europese actiekader. Een belangrijke rol speelde de vraag van het voortzetten van de open participatie van het Europese Constitutionele proces, evenals de vraag naar verdere verbetering van participatieonderdelen op zowel Europees als nationaal niveau.

Conclusie en vooruitzichten

De bijeenkomst werd afgesloten met de laatste woorden van Franz Thönnies, Staatssecretaris van het Duitse Federale Ministerie van Werkgelegenheid en Sociale Zaken, Ludo Horemans, Voorzitter van EAPN, evenals Davor Dominkuš, waarnemend Directeur Generaal voor Sociale Zaken van het Ministerie van Werkgelegenheid, Gezin en Sociale Zaken van de Sloveense Republiek. Als vertegenwoordiger van de Lidstaten in het Comité van Sociale Zekerheid, presenteerde mevrouw Willame een rode megafoon, als het object van de vertegenwoordigers van de regering. Dit object verwijst naar het feit dat de betrokkenen zich luid uitspreken naar de politiek verantwoordelijken en dat het tegelijkertijd een oproep is voor de vertegenwoordigers om verstaanbaar te spreken voor de belangen van de betrokkenen. De megafoon werd door de heer Thönnies overgedragen aan de heer Dominkuš, als vertegenwoordiger van het aanstaande Voorzitterschap van de EU.

Voornaamste verklaringen van de conferentie

Belangrijke onderwerpen en discussiepunten van de conferentie worden in onderstaand overzicht samengevat. Deze werden opgesteld en gepresenteerd door de delegaties door middel van driedimensionale objecten, in workshops en in discussiegroepen:

- De delegaties concludeerden dat de voorspoed in de Europese Unie groeit. Tegelijkertijd uitten ze hun bezorgdheid over het feit dat de kloof tussen arm en rijk steeds groter wordt en dat dit niet alleen het geval is in Europa. Tegelijkertijd werd opgemerkt dat de kwestie van eerlijke verdeling een marginale rol speelt op de politieke agenda.
- Sommige gedelegeerden beschouwen het als een illusie dat de Lissabon doelstelling om tegen 2010 een beslissende impact te maken op het uitroeien van armoede gehaald zou worden. In tegendeel, zij nemen een toenemende verslechtering waar in hun leefomstandigheden, in het bijzonder wat betreft mensen die in armoede en sociale uitsluiting leven. Zij zien de instrumenten voor het mogelijk maken van sociale integratie minder als hulp om zichzelf te helpen, maar daarentegen meer als paternalisme en een vermindering van hun rechten om te participeren.
- De deelnemers aan de conferentie maken zich grote zorgen over de voortgaande liberalisatie en privatisering van maatschappelijke diensten. Uit ervaring hebben dergelijke maatregelen een sociaal marginaliserende impact en maken toegang tot basisservices zoals water of energievoorziening moeilijker of duurder.
- De deelnemers beschouwen armoede onder kinderen, problemen waar vrouwen mee te maken hebben, beperkte toegang tot het onderwijssysteem, gezondheidszorg, hoge werkloosheidspercentages en dakloosheid en het ontbreken van toegang tot fatsoenlijke behuizing als belangrijkste risicofactoren op uitsluiting, die in meer of mindere mate in alle Lidstaten van de Unie de kop op steken. In sommige gevallen, bieden de sociale zekerheidssystemen geen of slechts onvoldoende bescherming tegen dergelijke risico's.
- Verder zijn discriminatie en racisme grote oorzaken die leiden tot sociale uitsluiting. Deze hebben invloed op een breed scala aan groepen individuen, zoals etnische minderheden (in het bijzonder de Roma), gehandicapten, alleenstaande ouders, oudere mensen, evenals migranten.
- Er werd geklaagd over het feit dat de manier waarop asielzoekers in afzonderlijke landen van de Europese Unie worden behandeld, niet kan worden verenigd met het

waarborgen van menselijke waardigheid. De situatie van mensen zonder geldige papieren en die van arbeidsmigranten schendt regelmatig de elementaire fundamentele rechten.

- Ouderdomsarmoede speelt vooral een grote rol in de nieuwe Oost Europese Lidstaten. Hier doet zich bijvoorbeeld het probleem voor dat de sociale uitkeringen en maatschappelijke diensten in het Europese Sociale Model regelmatig niet opgewassen zijn tegen armoede.
- Hoewel de regeringen en overheden in veel Lidstaten van de Europese Unie nu meer bewust zijn gemaakt van het onderwerp van de participatie van degenen om wie het gaat, constateren de gedelegeerden nog steeds tekortkomingen als het gaat om het implementeren. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op participatie in wetgevende procedures, maar ook in het dagelijkse handelen door de overheid.
- Wanneer je gelijk hebt, wil dat nog niet altijd zeggen dat je gerechtigheid krijgt. De gedelegeerden melden aanzienlijke problemen met het realiseren van wettelijke rechten en vinden dat er in deze context een verplichting rust op de openbare dienstverleners om informatie te verstrekken.

De punten die hierboven zijn aangestipt maken het duidelijk dat sociale integratie een wens is, maar voor veel mensen in Europa geen realiteit. Het oplossen van sociale problemen is daardoor een belangrijke test van de legitimiteit van het gehele Europese eenwordingsproces. Sociale integratie kan niet worden bereikt zonder degenen om wie het gaat te consulteren, die op hun beurt verwachten dat ze met respect worden behandeld en dat de voorwaarden voor uitgebreide sociale integratie verbeterd worden in een sfeer van gelijkheid.

De Europese Unie heeft beloofd om de sociale cohesie binnen en tussen de afzonderlijke Lidstaten te verbeteren. De Zesde Ontmoeting van Mensen die in Armoede leven bood gelegenheid tot een specifiek inzicht in de impact van de Lissabon Strategie. Er werd niet gefocust op politici of academici, maar op het geven van een stem aan de 'slachtoffers' zelf, als experts die hun eigen zaak verdedigen. Het versterkte de uitwisseling tussen de betrokkenen, maar ook met beleidsmakers en de aanwezige vertegenwoordigers van instituten en bonden zoals de Europese Confederatie van Vakbonden (ETUC), tot aan het netwerk dat opkomt voor het welzijn en de rechten van kinderen en jongeren (Eurochild) en heeft het mogelijk gemaakt om te netwerken. De conferentie maakte het ook duidelijk dat dit "Europa gezichten nodig heeft", zoals de voorzitter van de conferentie, bisschop Maria Jepsen het stelde. Het is de boodschap aan de betrokkenen "Jullie zijn iemand! We weten dat jullie er zijn en respecteren jullie in jullie situatie." Hierachter ligt ook de zekerheid dat

veel faciliteiten, initiatieven en hulpverleners, zowel vanuit de staat als uit de private sector al zorgen voor mensen die het moeilijk hebben gekregen. De resultaten van de Ontmoeting maken deze inzichten duidelijk en stellen bovendien verschijningsvormen van sociale uitsluiting vast die een sociaal Europa zich niet langer kan veroorloven te tolereren.

Na de introductie met een gezamenlijke welkomstspeech door beide voorzitters van de conferentie, worden de belangrijkste uiteenzettingen van de afzonderlijke agendapunten van de Ontmoeting samengevat. Indien u meer informatie nodig heeft, dan kunt u in de Bijlage een lijst van de deelnemers vinden, gesorteerd op land van herkomst en functie.

Volledig Rapport

1 Gezamenlijke welkomstspeech door de beide voorzitters van de conferentie

De Lissabon Strategie uit 2000, het Europese Anti Armoede Netwerk, de Europese Ontmoetingen van mensen die in Armoede Leven: het is goed dat ze er zijn, maar we zouden wensen dat ze meer bekend waren en dat ze meer steun kregen van alle kanten en niveaus – en uiteindelijk hopen we dat ze zichzelf op een dag overbodig maken. Dit zal echter zeker niet in de nabije toekomst mogelijk zijn en mogelijk nooit. Het aantal mensen dat arm is, dat in diepste armoede leeft, neemt toe – daar is geen twijfel aan. Loop eens door onze steden en ga het internet op en je zult dit fenomeen bevestigd zien, dat overal in Europa gevonden kan worden. Dit maakt deze Ontmoeting des te belangrijker, waar een uitwisseling gaat plaatsvinden en aanmoediging zal worden gegeven, waar mensen elkaar gaan ontmoeten die zich anders nauwelijks bewust zouden zijn van elkaars bestaan. Hier zijn mannen en vrouwen met verschillende verantwoordelijkheden en die op verschillende manieren zijn getroffen in staat om naar elkaar te luisteren en perspectieven te ontwikkelen tegen de armoede uit het verleden en de armoede die nog steeds dreigt.

We zijn op verschillende manieren bekend met het onderwerp armoede. Ik, Maria Jepsen, ben al 15 jaar een Evangelisch-Lutherse bisschop in Hamburg en ik ben daar vooral toegewijd aan mensen die geen huis of inkomen hebben, evenals aan vrouwen die in armoede leven. Ik, Ernst-Ulrich Huster, houd mij al meer dan 25 jaar bezig met onderzoek naar kwesties die te maken hebben met armoede en sociale uitsluiting en werk daarbij in of in samenwerking met welzijnsassociaties en non-gouvernementele organisaties, maar ook met regeringsorganen, evenals met de Europese Commissie. We kunnen de enorme verschillen voelen, maar we zijn tegelijkertijd onder de indruk van de aanzienlijke flexibiliteit van mensen die in armoede leven, hoe zij zich redden, met verbeeldingskracht en uithoudingsvermogen en zich solidair gedragen – en we ervaren ook het shockerende tegengestelde uiterste van depressie, machteloosheid en marginalisatie.

De bijbel is een gids voor ons en hier lezen we allereerst dat er altijd armen zullen zijn, terwijl er tegelijkertijd een constante oproep is om de armen niet aan de kant te zetten, de armen niet uit te buiten, maar om barmhartig en rechtvaardig te zijn tegen de armen. We worden beoordeeld naar de mate waarin we arme mensen respecteren en het voor hen mogelijk maken om in omstandigheden te leven die rechtvaardig zijn. Ter gelegenheid van de 50e verjaardag van het tekenen van de Verdragen van Rome op 25 maart dit jaar, heeft de Gemeenschap van Protestantse Kerken in Europa (CPCE) Vijf goede wensen voor de toekomst van Europa verkondigd. We citeren uit de derde wens:

“De Europese Unie heeft meer gerechtigheid nodig. Ondanks alle economische successen leven nog steeds bijna 80 miljoen mensen in de EU onder de armoedegrens en één op de vijf kinderen wordt door armoede bedreigd. Meer dan 17 miljoen mensen in de EU zijn werkloos. De scheiding tussen arm en rijk wordt in veel Europese landen steeds groter. De Protestantse kerken in Europa willen een Europese Unie die haar economische en sociale beleid in balans brengt, die wederzijds ondersteunend zijn en die armoede en sociale scheiding in Europa sterker dan tot nog toe bestrijden.”

Om dit te bereiken, hebben we twee dingen nodig: ten eerste moet iedereen die met armoede en sociale uitsluiting te maken heeft met elkaar praten en naar elkaar luisteren en voorstellen bespreken. Ten tweede moeten we de daad bij het woord voegen, we moeten de diverse activiteiten, bijvoorbeeld die van deze conferentie, van de EAPN, van de Europese Commissie, van de regeringen van de Lidstaten, van de nationale armoede organisaties, van de non-gouvernementele organisaties, evenals van andere instanties, nauw met elkaar verbinden, precies zoals dat gepland is door de resoluties van Lissabon en Nice. De resolutie van de Europese Raad van Lissabon in 2000, namelijk niet alleen om van Europa de meest competitieve en dynamische, op kennis gebaseerde economie ter wereld te maken tegen 2010, maar ook om grotere sociale cohesie te bereiken, moet worden geïmplementeerd. Het is nog maar 3,5 jaar tot de geplande deadline. Dat is waarom de Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven van dit jaar zo'n enorme betekenis heeft: het is een kwestie van kritisch de inventaris opmaken en aantonen wat zou kunnen en moeten worden aangepakt als de volgende doelstellingen. De twee doelstellingen mogen niet worden beschouwd als slechts vaag met elkaar verbonden, of zelfs helemaal niet verbonden. De meest dynamische economie en sociale cohesie moeten daarentegen met elkaar zijn verbonden. Tegelijkertijd wordt het duidelijk dat dit Europa ook verantwoordelijk is voor nog iets anders: migranten vanuit regio's van de wereld die door armoede en burgeroorlog zijn getroffen komen naar dit Europa, met en zonder paspoorten en verblijfsvergunningen. Dit Europa is onderdeel van een mondiaal economisch systeem dat op sociaal niveau grote delen van de wereldbevolking marginaliseert. Armoede en sociale armoede binnen en buiten Europa zijn complexe onderwerpen die mogelijk tot polemieken kunnen leiden, maar die het ook mogelijk maken om strategieën te zoeken die ons verder op weg helpen. Laten we samen proberen dat laatste te bereiken.

bisschop Maria Jepsen

*Noordelbische Evangelisch-Lutherse Kerk
Hamburg*

prof.dr. Ernst-Ulrich Huster

*Evangelische Universiteit van Toegepaste Wetenschappen
Rijnland-Westfalen-Lippe Bochum*

2 Openingstoespraak en welkomsttoespraken

Openingstoespraak

"Verantwoordelijkheid voor het geheel – Respect voor het individu – Voor een Europa met een sociaal gezicht"

Franz Müntefering, Federale Minister van Arbeid en Sociale Zaken

Welkomsttoespraak

Vladimir Špidla

EU Commissaris voor Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Gelijke Kansen

Lauri Sivonen

Adviseur – Bureau van de Commissaris voor Mensenrechten en van de Raad van Europa

Verslag van een ervaringsdeskundige

Virginie Poilvert

Deelnemer aan de Vijfde Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven.

"Europa is één van de rijkste gebieden op Aarde. Het zou niemand koud moeten laten dat ook hier mensen in armoede leven."

Franz Müntefering

De Duitse Federale Minister van Arbeid en Sociale Zaken, **Franz Müntefering**, plaatste een duidelijk politiek mandaat als middelpunt van zijn toespraak: "Beleidsmakers zijn verantwoordelijk voor het geheel. En zij moeten het individu respecteren." Bijgevolg is de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting in de Europese Unie niet alleen een kwestie van menselijk medeleven, maar het dient het goederkende belang van de maatschappij als geheel. Door politieke implementatie kan Europa, ondanks de verschillende tradities in de 27 Lidstaten, zich beroepen op zijn gezamenlijke sociale waarden en ideeën. Bijvoorbeeld het idee van de sociale welvaartsstaat, van de sociale markteconomie en van sociale partnerschap in haar kern heeft betrekking op alle delen van Europa. En: "We hebben een gemeenschappelijk beeld van menselijke waardigheid en van een sociale samenleving. Dit leidt onze daden en legt een verplichting op aan het beleidsveld." Het zal één van de belangrijkste uitdagingen voor Europees sociaal beleid op dit gebied zijn om de interne markt als een sociale markt te vormen en om economische, ecologische en sociale kwesties te beschouwen als een geheel. Het motto van het Duitse Voorzitterschap van de Europese Raad is heel toepasselijk: "De krachten ineenslaan voor een sociaal Europa – voor een sociale wereld!"

Minister Müntefering benadrukte dat nationale tradities overheersende factoren zijn in sociaal beleid. Hij riep daarom op tot een intensieve uitwisseling van ervaringen - "met meer moed

om zich te richten op meer concrete doelstellingen en met duidelijke, duidelijk te begrijpen verslaglegging over de voortgang die wordt gemaakt op de verschillende sociale gebieden.” Het Duitse Voorzitterschap voert in deze context campagne om in 2008 richtlijnen voor sociaal beleid op te nemen in de Herziening van de Integrale Richtlijnen. Hier gaat het niet alleen om het formuleren van “minimum standaarden, maar ook om sociale vooruitgang, waar we nog steeds naar moeten streven.”

Volgens Minister Müntefering is een grote opgave, die sociaal beleid moet gaan uitvoeren, het creëren van een platform voor alle mensen om ruimte te hebben waarin ze kunnen participeren. Vanuit het gezichtspunt van Minister Müntefering zijn de volgende drie zaken van hoofdbelang voor beleid voor sociale integratie:

- Onderwijs legt de basis voor een onafhankelijk leven. Het is een mensenrecht en vormt daardoor een beginsel voor alle overwegingen. Gelijke kansen zijn verbonden met het beschikbaar zijn van gelijke opleidingskansen vanaf het begin zodat mensen niet vast komen te zitten in de spiraal van leven zonder vooruitzichten, in sociale uitsluiting, zodat individuele trajecten richting armoede zo vroeg mogelijk kunnen worden onderbroken.
- Het hebben van werk verzekert iemand niet alleen van zijn levensonderhoud, maar het betekent ook respect, erkenning en – in ideale gevallen – een mate van zelfontplooiing. Vanuit dit standpunt gezien, is de doelstelling van volledige werkgelegenheid gelijk aan het verkrijgen van het principe van maatschappelijke intergratie. Aan de andere kant is er vooral op het gebied van laaggeschoolde arbeid tekort aan werk. Een leven lang leren en op maat afgestemde vaardigheden zijn nodig om de kansen op werk te vergroten. Het Duitse Voorzitterschap somt de overeenstemmende pogingen op onder de term 'goede banen'. Deze eis betekent zowel meer banen, als fatsoenlijke lonen, rechtszekerheid, gezondheidsbescherming op het werk, gezinsvriendelijke banen en voldoende mogelijkheden om verder te leren.
- Een derde belangrijke voorwaarde voor het realiseren van maatschappelijke participatierechten is de toegang tot geschikte huisvesting voor mensen, in een omgeving die het waard is om in te leven.

Beleed dat mensen serieus neemt kan geen snelle oplossing beloven voor het overwinnen van armoede en sociale uitsluiting. Echter, “Vooruitgang is mogelijk!” - dit is een blijvende verplichting en hiernaar moet het (Europees) beleid zich richten. Beleidsmakers mogen zich er niet bij neerleggen dat er mensen zijn die buitengesloten zijn van deze drie levensdomeinen. Om sociale integratie te stimuleren is aan de ene kant meer

verantwoordelijkheid nodig en aan de andere kant het recht op betrouwbare overheidssteun. Volgens de minister is het idee om vanuit de sociale welvaartsstaat te zorgen voor solidariteit actueler dan ooit, maar het heeft ook meer gemeenschapszin en privé initiatieven.

“Als politici zoals wij jullie behoeften willen inschatten en bepalen welke impact de maatregelen om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden hebben, moeten we aandachtig luisteren naar wat jullie ons te vertellen hebben.”

Vladimir Špidla

De EU Commissaris voor Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Gelijke Kansen, **Vladimir Špidla**, is van mening dat de dagelijkse politiek wat in heeft te halen waar het gaat om mogelijkheden om degenen die zelf armoede ondervinden beter in het politieke proces te betrekken en om beter naar hun behoeften te luisteren. Per slot van rekening hangt verantwoordelijk beleid juist op deze stemmen van de direct betrokkenen, want alleen als zij in staat worden gesteld om hun eisen te uiten en naar voren te brengen kan (sociaal) beleid op hen worden afgestemd. De Europese Unie heeft in haar 50-jarig bestaan herhaaldelijk het probleem van sociale integratie aangepakt. Het is duidelijk dat kwesties betreffende sociale cohesie en integratie steeds dringender worden in een Unie die groeit en terwijl deze samen groeien, worden zij ook steeds complexer. De Europese Unie reageerde hierop tijdens de Top van Amsterdam in 1997 en verruimde de bevoegdheden van de Gemeenschap op het gebied van sociale bescherming. Op basis van de wetenschap dat “het aantal mensen dat in de Unie onder de armoedegrens en in sociale uitsluiting leven onacceptabel is,” hebben de Staatshoofden en Regeringsleiders tijdens de Top van Lissabon in 2000 besloten om tegen 2010 in alle Lidstaten armoede en sociale uitsluiting effectief te bestrijden.

Als je kijkt naar de resultaten van het Gezamenlijk Rapport inzake Sociale Bescherming en Sociale Aansluiting dat in februari 2007 door de Europese Commissie is ingediend, dan zie je echter dat het armoederisico nog steeds hoog is in de Europese Unie, met een gemiddelde van 16 procent in 2004. Tegelijkertijd laten de cijfers een aanzienlijke welvaarts kloof zien zowel tussen als binnen de afzonderlijke Lidstaten – maar ook een gender-specifieke verdeling van het armoederisico. Het Gezamenlijk Rapport onderstreept ook de behoefte om alle relevante stakeholders uit de burgermaatschappij en sociale partners meer te betrekken bij het opstellen van nationale strategieën in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Het bevorderen van participatie is een belangrijk element in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Hierbij gaat het er niet alleen om te luisteren naar de mensen die getroffen zijn, maar ook om hen op een gepast manier te betrekken bij het beleidsproces.

Commissaris Špidla zei dat er een genuanceerd systeem van verslaglegging binnen de Europese Unie is gecreëerd, niet in de laatste plaats vanwege de Open Methode van Coördinatie voor Sociale Bescherming en Sociale Aansluiting (OMC), dat een aanzienlijke hoeveelheid materiaal tot zijn beschikking heeft over deze ontwikkelingen in de sociale situatie in Europa. Echter, er zijn nog steeds geen kwalitatieve onderzoeken die in concrete termen de omstandigheden van de mensen beschrijven en analyseren. De ervaring van degenen om wie het gaat wordt niet systematisch over gerapporteerd en verwerkt. Daarom is het belangrijk voor deze groepen individuen om meer dan voorheen betrokken te zijn bij de discussies en onderzoeken. De Europese Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven onderstrepen dit consultatierecht van degenen die direct betrokken zijn. Zoals Commissaris Špidla zei, creëren ze een forum voor een uitwisseling tussen mensen die in armoede leven en beleidsmakers. De Ontmoetingen bieden een podium om naar elkaar te luisteren, te begrijpen en om informatie van elkaar te krijgen. Al met al hebben de Ontmoetingen in de loop der jaren geholpen het begrip van de multidimensionale aard van armoede en sociale uitsluiting te verbreden en om dit te illustreren op basis van persoonlijke verhalen.

Op basis van deze uitwisseling van ervaringen is het ook duidelijk geworden dat effectief beleid tegen armoede en sociale uitsluiting betrekking moet hebben op veel dimensies die van elkaar afhangen en elkaar versterken. Deze bevatten ook de verzoeken tot sociaal beleid, waaronder toegang tot werk, wat het inkomen van de mensen verzekerd, het waarborgen van gelijke scholing en opleidingsmogelijkheden, toegang tot geschikte gezondheidszorg, evenals (drempelloze) toegang tot goederen en diensten in het algemeen.

Commissaris Špidla benadrukte dat de Europese Unie ernaar streeft om sociale cohesie in de EU te versterken. De Unie heeft verschillende soorten middelen tot haar beschikking voor het implementeren, waaronder de verslagen die zijn gemaakt in het kader van de OMC, de Structurele Fondsen en het PROGRESS Gemeenschaps Programma, dat in 2007 opnieuw is gestart. Diverse initiatieven van de Commissie zijn erop gericht om aandacht te vestigen op bepaalde groepen die te maken hebben met specifieke problemen, zoals door het bevorderen van projecten om de arbeidskansen te verbeteren, die beschikbaar zijn voor die mensen die het verst van de arbeidsmarkt verwijderd zijn.

2007 is het Europese Jaar voor Gelijke Kansen voor Iedereen. Om ervoor te zorgen dat het motto van de Europese Unie, "Eenheid door verscheidenheid" (*In varietate concordia*) geen papieren tijger blijft, is het een kwestie van duidelijk de relatie te benadrukken tussen beleid ter bevordering van gelijke kansen en sociale integratie. Hiervoor moeten echter ook burgers op een duurzame manier worden betrokken bij het Europese integratie proces. Op deze

manier helpt de Zesde Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven om de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting op alle niveau's te bevorderen.

“Mensenrechten zijn niet slechts een luxe voor een kleine, bevoorrechte elite. (...) Armoede is naar aard een aanslag op menselijke waardigheid. Maar het vormt ook een onoverkomelijke drempel om te genieten van burgerrechten en politieke rechten.”

Lauri Sivonen

Als Adviseur van het Bureau van de Commissaris voor Mensenrechten van de Raad van Europa, leverde **Lauri Sivonen** het welkomstwoord van de Raad van Europa. Volgens de Commissaris voor Mensenrechten, Thomas Hammarberg, is de Zesde Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven een goede gelegenheid om de vooruitgang die is gemaakt in het kader van de Lissabon Strategie te evalueren. De focus is op de vraag wat er in Europa is bereikt en of de Unie op koers is om haar doelstellingen tot 2010 te bereiken.

Er is veel gebeurd sinds de eerste Ontmoeting in 2001, toen de vraag gesteld werd hoe de betrokkenen hun bijdrage zouden kunnen leveren aan de implementatie en beoordeling van de Lissabon Strategie. Sindsdien hebben deze Ontmoetingen jaarlijks plaatsgevonden – reden genoeg om te concluderen dat ze een belangrijke, nuttige bijdrage leveren aan de implementatie van het Europese beleid tegen armoede en sociale uitsluiting. Tegelijkertijd benadrukken de Ontmoetingen de ambitie van de Unie om actie tegen armoede en sociale uitsluiting altijd te ontwikkelen in samenwerking met de betrokkenen en zij die hun belangen behartigen.

Het Gezamenlijke Rapport over Sociale Bescherming en Sociale Aansluiting, dat op 20 februari 2007 door commissaris Špidla werd gepresenteerd, toont echter ook dat een grote groep mensen gemarginaliseerd blijft temidden van een welvarend Europa. 16% van de Europese mannen en vrouwen leeft in armoede en 10% in werkloze gezinnen. En hoewel een toename in de mate van algemeen bewustzijn over zaken gerelateerd aan sociale uitsluiting waargenomen kan worden, blijven veel mensen die in armoede leven gestigmatiseerd en benadeeld.

Als een mensenrechten organisatie behandelt de Raad van Europa ook zaken gerelateerd aan armoede en sociale uitsluiting. De Raad van Europa heeft twee belangrijke conventies aangenomen om fundamentele rechten veilig te stellen, in de vorm van de Europese Conventie ter Bescherming van Mensenrechten en Fundamentele Vrijheden, voor burgerrechten en politieke rechten, en het Europese Sociale Handvest, voor sociale en economische rechten. Eén van de belangrijkste doelen van de Raad van Europa is hier het veilig stellen van sociale rechten.

Mensenrechten zijn geen voorrecht van individuele bevolkingsgroepen. Sociale en economische rechten ondersteunen vrijheid en burgerrechten – en vice versa! Mensen die leven in armoede en sociale uitsluiting wordt de toegang tot deze rechten ontzegd. Mensen

die dagelijks een gevecht leveren om te overleven kunnen niet deelnemen aan de maatschappij.

Eén van de doelen van deze Ontmoeting – volgens Sivonen – is het onder de aandacht brengen van voorbeelden van succesvolle integratie. Op 23 Maart 2007 presenteerde de Raad van Europa in samenwerking met de Europese Commissie een nieuw Europees Discussie Platform voor ethische initiatieven ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in de geest van solidariteit. Dit project is uitzonderlijk omdat het consequent tracht te werken met de betrokkenen, en ze niet primair hulp verschaft door middel van instellingen.

Xenofobie en racisme zijn vandaag de dag belangrijke onderwerpen in Europa. Het voorbeeld van de Roma toont hoe racisme en xenofobie gekoppeld kan worden aan vormen van extreme armoede. De Roma zijn slachtoffer van discriminatie op vele vlakken, zij het in het onderwijssysteem of de gezondheidszorg, op de arbeidsmarkt of wat betreft de toegang tot maatschappelijke diensten. Een verdere reden tot zorg is het onderwerp van kinderarmoede. Armoede en sociale uitsluiting kunnen een directe invloed hebben op de gezondheid van kinderen en hun opleidingskansen.

Samenvattend stelde Sivonen, dat armoede de betrokkenen altijd hun rechten ontnemt. Beleid ten aanzien van armoede en sociale uitsluiting moet daarom verzekeren dat iedereen toegang heeft tot alle participatierechten van een maatschappij. Hieronder vallen, in gelijke mate, ook het recht op onderwijs, het recht op opleiding en arbeid, op geschikte woonruimte en op sociale (gezondheidszorg) diensten. De benadering om armoede te bestrijden door middel van de implementatie van mensenrechten richt zich op het voor mensen mogelijk maken om al hun rechten ten volste uit te oefenen!

“Deze Ontmoetingen maken het voor ons mogelijk elkaar te treffen en kracht te putten uit deze samenkomst zodat wij het idee van participatie kunnen communiceren naar anderen die in armoede leven. Voor onze delegatie was het als een ademtocht uit een zuurstoffles!”

Virginie Poilvert

Als lid van de Franse delegatie bij de 5e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven deed **Virginie Poilvert** verslag van haar ervaring en indrukken. Ze combineerde deze terugblik met haar verwachtingen voor deze conferentie. De vergadering vorig jaar was een grote kans om algemeen bewustzijn te realiseren. Het bood mensen die in armoede leven de kans om voor zichzelf en anderen actie te ondernemen. Hier maken de participanten deel uit van een lange traditie in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting en maken het ook duidelijk dat verandering enerzijds tijd vergt en anderzijds dat het enkel bewerkstelligd kan worden in samenwerking met vele andere partijen. De Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven zijn een belangrijk middel hiervoor.

Virginie Poilvert vertelde dat de complexe sociale situatie in de Europese Unie aan de participanten duidelijk is gemaakt door middel van de vele illustraties van echte omstandigheden, evenals de verschillen die bestaan in de mate van sociale zekerheid. De realiteit van in armoede leven ziet er in elk land van Europa anders uit. De problemen die mensen moeten overwinnen verschillen enorm. Op dat vlak biedt de Ontmoeting ook een mogelijkheid om stil te staan bij persoonlijke ervaringen van armoede.

Naar haar mening waren de Ontmoetingen in Brussel een goede kans om de participatie van de betrokkenen te laten toenemen. De gedelegeerden vonden enerzijds een forum waarbinnen meningen geuit en solidair besproken kunnen worden, terwijl ze anderzijds vonden dat ze serieuzer genomen werden door de beleidsmakers. Deelname aan deze ontmoetingen had ook een tastbare invloed in Frankrijk. Bijvoorbeeld, de implementatie van regionale en transnationale ontmoetingen was gehouden in samenwerking met sociale fondsen organisaties. Het doel van deze ontmoetingen is dat maatschappelijk werkers en mensen die in armoede leven elkaar leren kennen, zodat er vormen van daadwerkelijke betrokkenheid ontwikkeld kunnen worden. Het is een kwestie van het trekken van de aandacht van politieke besluitvormers zodat zij begrijpen dat er oplossingen zijn voor sociale problemen. Een ander direct gevolg van de 5e Europese Ontmoeting was de formatie van het "*La parole du citoyen*" (De Stem van de Burger) verbond, waarbinnen mensen die direct getroffen worden door armoede en maatschappelijk werkers samen worden gebracht.

Wat betreft de Ontmoeting van dit jaar sprak Virginie Poilvert de hoop uit dat er een mogelijkheid zou ontstaan om een inventarisatie te maken en te bepalen welke vervolgstappen genomen dienden te worden. De Lissabon Strategie tracht om voor 2010 essentiële vooruitgang te boeken in de strijd tegen armoede. De vraag is welke ontwikkelingen gezien worden in de Lidstaten van de Europese Unie. Virginie Poilvert refereerde aan de bovengenoemde centrale benadering van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting: Toegang tot de arbeidsmarkt, tot een waardig inkomen en tot huisvesting, de integratie van migranten, de participatie van de direct betrokkenen, etc. Ze benadrukte het belang van het blijven nastreven van dit doel, om een sociaal Europa te realiseren in het belang van zijn burgers. De Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven waren een mogelijkheid om hier samen te komen, om informatie uit te wisselen en om aan een ieder zijn eigen passiviteit te ontsnappen. Gezien dit alles mag het echter niet vergeten worden dat uitwisseling gevolgd moet worden door actie aan de basis – anders is het allemaal slechts gebakken lucht.

3 “Wat we nastreefden, waar we staan”

De symbolische objecten die gepresenteerd zijn tijdens de Ontmoeting

Onder de titel “Wat we nastreefden, waar we staan” vatten vijftientig delegaties, de Europese Commissie, het Sociale Beschermings Comité, het Belgische Federale Ministerie van Sociale Integratie, evenals de EAPN hun ervaring van de afgelopen vijf Ontmoetingen samen en visualiseerden de resultaten ervan in drie-dimensionale objecten. Gerelateerd hieraan was de vraag hoe het betrekken van mensen die in armoede leven het proces van sociale integratie beïnvloedt. De presentaties zijn gegroepeerd op actiegebied en hun belangrijkste uitspraken zijn hieronder beschreven. Sommige presentaties vallen binnen verschillende groepen, omdat ze zich op verschillende onderwerpen hebben gericht.

Armoede en participatie

De presentaties van Bulgarije, Cyprus, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Portugal maakten op verschillende manieren duidelijk hoe armoede gebruikt kan worden als synoniem voor een maatschappij die haar balans verloren heeft. Dit geldt ongeacht de verschillende welvaartsniveau's, zoals die van Frankrijk versus die van Bulgarije. Armoede en het ervaren van sociale uitsluiting zijn relatief ten opzichte van de welvaart van de betreffende maatschappij, wat verklaart waarom de verschillende omstandigheden waar de betrokkenen zich in de verschillende landen in bevinden moeilijk statistisch met elkaar te vergelijken zijn. Als de focus echter wordt gelegd op mensen, dan tonen de presentaties dat de daadwerkelijke beleving van armoede en sociale uitsluiting en het bijkomende gebrek aan participatie en realisatie van kansen net zo universeel zijn als de onderliggende sociale distributie conflicten en politieke controverses.

De Bulgaarse delegatie drukte door middel van de presentatie van zinloze objecten (een kop zonder bodem, een plastic sigaret) dat mensen die in armoede leven zich uitgesloten voelen van deelname aan het maatschappelijke leven door isolement en stigmatisatie. Armoede wordt ervaren als een verlies van betekenis. Echter, de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting is niet slechts een kwestie van kijken hoe individuen beter geïntegreerd kunnen worden in de maatschappij. Het is ook een kwestie van het politieke debat over hoe de middelen van een maatschappij als geheel verdeeld dienen te worden. Is het sociaal eerlijk – zo vraagt de Bulgaarse delegatie – als de overheid geld uitgeeft aan middelen voor defensie terwijl tegelijkertijd vele gepensioneerden niet kunnen rondkomen van het pensioen dat ze ontvangen?

De Cypriotische delegatie nam deze gedachte over en vroeg zich af hoe de participatie van mensen die in armoede leven in politieke processen verder versterkt kan worden. Tevens, of misschien wel juist in een land waar armoede een meer marginaal fenomeen is, ontstaat het probleem van de politieke lobby van sociale minderheden. Hoewel iedereen in Bulgarije weet van de sociale uitsluiting van ouderen viel er in Cyprus nog te lobbyen door deze groep om ze in het collectieve bewustzijn te brengen. Zoals te zien viel in de bijdrage van Cyprus

bestaan er hier twee bijzonder urgente problemen: ten eerste de problemen die men tegenkomt bij de fondswerving voor sociale projecten binnen het land, maar ook de Europese Unie en ten tweede het lage tempo waarop verandering wordt gerealiseerd voor de mensen.

Een maatschappij die tracht haar balans te vinden moet mensen die in armoede en sociale uitsluiting leven als volwaardige leden accepteren. Zij moet hun rechten respecteren en hun participatie vergroten. De presentatie van de Franse delegatie toonde hoe in kleine stappen mensen bewust gemaakt kunnen worden van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Hier hebben de Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven gevolgen gehad op zowel nationaal als regionaal niveau. Bijvoorbeeld een aantal zelf-georganiseerde initiatieven dat tot stand is gekomen, waarbinnen de direct betrokkenen de aandacht kunnen vestigen op hun situatie en actief een beroep kunnen doen op hun participatierechten. De boodschap hier is om jezelf niet vast te laten zitten in isolement. Participatie vereist politieke en maatschappelijke omstandigheden die open staan voor participatie, maar minstens zo belangrijk is de bereidheid van het individu om een actieve rol te spelen bij het implementeren van de fundamentele waarden van “vrijheid, gelijkheid, participatie”, gesymboliseerd in het Franse object. Immers, het is enkel via permanente druk vanuit de basis dat het politieke proces zich zal openen voor de direct betrokkenen.

De delegatie van het Verenigd Koninkrijk achtte de participatierechten van mensen die in armoede leven eveneens op vele manieren benadeeld. Naar hun mening kon de belofte van sociale participatie uitgebeeld worden als een deur waarvoor verschillende barrières zijn geplaatst. Racisme, alle vormen van discriminatie, een gebrek aan arbeidsmogelijkheden, beperkte toegang tot sociale en culturele diensten, het leidt er allemaal toe dat mensen die in armoede leven steeds meer in een wereld leven, parallel aan die van de algemene maatschappij. Hier laat het voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk zien dat een grotere participatie aan de maatschappij mogelijk is. De groep gaf bijvoorbeeld aan dat kwalitatieve onderzoeken onder de direct betrokkenen en het opstellen van de Nationale Actie Plannen tegen armoede en sociale uitsluiting binnen de kaders van de Lissabon Strategie beslist hebben geleid tot een grotere participatie van de direct betrokkenen.

Het voorbeeld van de delegatie van Portugal beeldt ook uit hoe meer participatie georganiseerd kan worden, bijvoorbeeld op het vlak van werken met ouderen. Er worden werk en ontspanningsactiviteiten voor ouderen met een handicap ontwikkeld in het project genaamd “Participatie mogelijk maken” – deels in samenwerking met lokale bedrijven. Het object van de delegatie – een porseleinen bord beschilderd met een bloem, gemaakt gedurende het project – symboliseert hier hoe ouderen, dankzij hun ervaring en vaardigheden in staat zijn om van iets op het oog nutteloos kunst te maken. Negen andere microprojecten is het gelukt om extra doelgroepen te bereiken, zoals kinderen, jongeren en psychiatrische patiënten. Deze activiteiten tonen hoe participatie ter plaatse gerealiseerd kan worden. Er is echter nog een lange weg te gaan; netwerken moeten worden opgezet en ruimtes voor participatie moeten worden gecreëerd. Keer op keer is het moeilijk gebleken om

goede voorbeelden om te zetten van een tijdelijke modelfase naar een lange termijn standaard actie.

Armoede en de teloorgang van solidariteit

Armoede en sociale uitsluiting representeren een teloorgang in solidariteit tussen mensen, niet enkel binnen de maatschappij als geheel, maar ook soms binnen de groepen van mensen die in armoede leven. Ze worden naar de zijlijn gedrukt, al dan niet bewust. Deze mensen verdwijnen uit het zicht en er is geen automatisch mechanisme waardoor deze direct betrokkenen weer samenkomen en hun behoeftes uitdrukken. De geestelijke en fysieke belastingen van het dagelijkse leven zijn vaak te groot; wat in veel gevallen ontbreekt is niet de mogelijkheid, maar ook de kracht om het op te nemen voor je eigen rechten. De delegaties van Italië, Oostenrijk, Spanje, Duitsland en Slovenië richtten zich op dit probleem.

“Er was eens een droevig klein kind. Zijn ogen keken uit over een wereld die te groot leek. In zijn jeugd had hij de betekenis van pijn geleerd. Hij verwachtte niets van het leven” – is hoe de presentatie van de Italiaanse delegatie begon, over een kleine jongen die gedurende zijn hele leven enkel een gebrek aan solidariteit en (sociale) isolatie ervaarde. Op een dag ontmoet dit kind een hoop andere mensen op een marktplaats die ook in de marge van de maatschappij leven. Maar er is een verandering op til, want de mensen worden zich er opeens bewust van dat ze samen sterk staan – ze gaan samenwerken en beginnen met één stem te spreken.

Het gevoel van uitsluiting en individuele hulpeloosheid wordt ook gevisualiseerd door de bijdrage van Oostenrijk. Een dobbelsteen symboliseert de verschillende kanten van armoede en sociale uitsluiting. De afzonderlijke zijden raken elkaar slechts langs de randen – wat betekent dat ieder individu of iedere groep uiteindelijk alleen is met zijn eigen zorgen en behoeftes. En de dobbelsteen maakt nog iets anders duidelijk, namelijk dat ongeacht hoe de dobbelsteen ligt, je altijd slechts één kant ervan kunt zien. Zo selectief als deze waarneming door de maatschappij is, zo overeenstemmend zijn uiteindelijk de maatschappelijke hulp en ondersteuningsdiensten. We mogen van geluk spreken wanneer onze kant van de dobbelsteen boven ligt. Deze groep kan aandacht trekken en hulp bemachtigen. De anderen blijven onbelicht – en raken elkaar slechts deels langs de randen, waardoor ze uiteindelijk geïsoleerd blijven op hun eigen kant, zonder in staat te zijn contact te leggen.

Deze gedachten kunnen weer teruggevonden worden in de bijdrage van de Spaanse delegatie. Kleurrijke ballonnen symboliseren de onderwerpen waarlangs mensen die in armoede en sociale uitsluiting leven in staat zijn om nogmaals voor hun eigen belangen op te komen. Netwerken, participatie door de direct betrokkenen, medelevendheid, aandacht en hulp om zichzelf te kunnen helpen zijn symbolen voor de Spaanse delegatie die de manier kunnen laten zien hoe de oplossing van sociale problemen in de geest van saamhorigheid bereikt kan worden.

Een brood visualiseert voor de Duitse delegatie het vermogen van een maatschappij om

solidariteit te tonen en om iedereen te laten delen van de gezamenlijke voorspoed. Brood is daarvan het symbool – het kan makkelijk worden gebroken en stilt de honger van iedereen in gelijke mate. Overgebracht naar de Ontmoetingen van Mensen die in Armoede leven, ziet de delegatie ook tekenen dat het mogelijk is om het afbreken van solidariteit tegen te gaan. Op deze manier zijn er in de loop der jaren steeds meer besluitnemers aanwezig geweest, zodat de Ontmoetingen steeds meer aandacht krijgen en ook buiten de deelnemers serieus genomen worden. De Duitse Armoede Conferentie heeft vorig jaar een gelijksoortige conferentie kunnen organiseren en heeft op deze manier ook de participatie van de direct betrokkenen op nationaal niveau kunnen verbeteren. Hoe belangrijk zulke activiteiten ook mogen zijn in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting, het probleem van de verdeling tussen arm en rijk mag niet vergeten worden en evenzo de zoektocht naar een rechtvaardiger economisch en sociaal systeem – ten minste volgens het appèl van de Duitse delegatie.

De Sloveense delegatie borduurde voort op deze gedachte door te stellen dat de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting enkel gewonnen kon worden via gezamenlijke internationale inspanning. Elke staat heeft zijn eigen problemen en gewenste oplossingen. Sociale problemen eindigen echter niet bij de grens binnen het gemeenschappelijke Huis van Europa. Daarom moet de Europese Unie ervoor zorgen dat de Lidstaten elkaar niet te slim af zijn, maar door middel van samenwerking en uitwisseling de neiging tot het afbreken van solidariteit veroorzaakt door europeanisering en globalisering tegengaan.

De multidimensionale aard van armoede

De bijdragen van de delegaties van Polen, Hongarije, Malta, Griekenland, Nederland, Denemarken, Luxemburg en Zweden tonen de multidimensionele aard van armoede en sociale uitsluiting aan. Ze laten een breed spectrum van risico's op sociale uitsluiting zien en identificeren vooral vrouwen, kinderen en daklozen als doelgroepen die specifiek getroffen worden. De Poolse delegatie vond in een cactus een simpel maar ook indrukwekkend symbool dat zowel staat voor de diversiteit van sociale uitsluiting als voor de wilskracht van de betrokkenen om hun situatie te veranderen. Zelfs het gelijktijdig aanwezig zijn van de meest ongunstige condities belet deze kleine plant niet te overleven. En zoals de cactus op zijn tijd water nodig heeft, zo hebben mensen die aan de rand van de maatschappij leven speciale steun nodig om hun mogelijkheden tot ontplooiing te laten komen.

In de context van de verschillende armoederisico's wijst de Hongaarse delegatie naar de gevolgen voor de gezondheid, de beperkte toegang tot onderwijs en training en de ontoerijkende vrije toegang tot middelen en (maatschappelijke) diensten. Hongarije onderkent dat de situatie op het platteland in veel gevallen aanzienlijk slechter is dan in de steden. Daar komt nog bij dat de staat zijn maatschappelijke diensten niet aanpast aan de druk die voortkomt uit de problemen die men tegenkomt.

Een half-opgeblazen bal beschrijft het beste de situatie voor de delegatie van Malta. Hier staat het opgeblazen deel voor de vooruitgang die geboekt is in de strijd tegen armoede en

sociale uitsluiting, terwijl de andere symbool staat voor de uitdagingen die nog volgen. De delegatie zei dat er veel bekend is over de multidimensionale aard van armoede, maar dat dit vaak slechts een beperkte rol speelt in het politieke proces. Terwijl de politieke arena zich langzaam openstelt voor procedures die grotere participatie mogelijk maken, zo heeft het Parlement een wetsontwerp samen met de NGO's besproken, is er echter op vele vlakken een gebrek aan bereidheid om specifieke uiting te geven aan kennis over causale verbanden en hun mogelijke oplossingen. Daarom roept de delegatie op om meer bewustzijn te creëren, hetzij door middel van extra onderzoeksprojecten over onderwerpen die gerelateerd zijn aan armoede, door middel van het financieel ondersteunen van NGO's, door middel van het beter gebruiken van de Structurele Fondsen, of door middel van het opnemen van sociale aansluiting als een gemainstreamd onderwerp dat alle beleidsvlakken beslaat.

De Griekse delegatie bekrachtigt de Maltese lijst met eisen in een flessenpost. Het staat symbool voor de behoefte van de betrokkenen en tegelijkertijd een boodschap aan beleidsmakers. De fles bevat de eis om een dialoog tot stand te brengen over een eerlijkere verdeling van de welvaart van de maatschappij en, met het benoemen van de relevante aandachtspunten, belicht het het volledige spectrum van sociale uitsluiting: werk, zekerheid voor ouderen, onderdak, gezondheidszorg, gratis drinkwater, betaalbare energievoorziening en onderwijs en toegang tot cultuur.

De presentaties bevatten echter ook vermeldingen van bestaande oplossingen voor het bestrijden van sociale uitsluiting. Volgens de Nederlandse delegatie bijvoorbeeld, heeft de overheid belangrijke successen geboekt in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Haar lijst maakt ook de meervoudige aard van de onderliggende problemen duidelijk. Bijvoorbeeld, naar de mening van de delegatie is de werkeloosheid onder vrouwen gedaald, de aanpak van huiselijk geweld is onderkend als een probleem, er worden minder jeugdige voortijdige schoolverlaters gerapporteerd en toegang tot algemene diensten voor mensen met een handicap is ook verbeterd. Aan de andere kant blijven er problemen bestaan. Zo is er bijvoorbeeld een gebrek aan betaalbare woningen in de steden en blijft de jeugdwerkeloosheid hoog. Al met al is het lastig te bepalen welke bijdrage de Lissabon Strategie geleverd heeft in het verbeteren van de sociale situatie. Er bestaat echter geen twijfel over dat het leidt tot een beter begrip van de multidimensionale aard van de risico's op sociale uitsluiting en dat het het debat over het verbeteren van de participatie en mogelijkheden om je te ontwikkelen op de politieke agenda houdt.

De Deense delegatie richtte met haar object specifiek de aandacht op de link tussen armoede en onvoldoende onderwijsmogelijkheden. Er werd een project gepresenteerd, waarbinnen sociaal achtergestelde jongeren succesvol gestabiliseerd worden tot ze het punt bereiken waarop ze weer voor zichzelf kunnen zorgen. De jongeren worden voorbereid op de arbeidsmarkt met een uitgebreide aanpak van zorg en hulpverlening en zij leren hierbij zowel zichzelf als anderen weer te respecteren. Op deze manier benadrukt het project met dit voorbeeld hoe toegang tot maatwerk in educatiemogelijkheden de spiraal van armoede en sociale uitsluiting kan doorbreken.

De delegatie van Luxemburg richtte zich in het bijzonder op het punt van de gezondheidsrisico's die armoede met zich meebrengt. Haar symbool is het "Shalf" schap – een concatenatie van de woorden 'share', delen, en 'shelf', schap – waarbinnen dagelijkse gebruiksgoederen gevonden kunnen worden, net als in een winkelvitruine. Op basis van de schatting dat armoede vooral een relatief probleem is in een rijk land als Luxemburg, belicht de groep desondanks een fundamenteel probleem met de beperkte toegang die mensen die in armoede leven hebben tot gezond voedsel. Een gebrek aan financiële middelen aan de ene kant en een gebrek aan kennis over gezond eten aan de andere leidt tot een ongezonde levensstijl, in het bijzonder voor kinderen uit achtergestelde gezinnen. Een sociale voedselwinkel, zoals die in Luxemburg wordt gerund, kan een eerste stap zijn naar een praktische implementatie van het recht op gezonde voeding.

De Zweedse delegatie presenteerde een beknopte samenvatting van de afzonderlijke effecten van de vele uitingen van armoede. De risico's op uitsluiting, vaak accumulerend, leiden tot een verlies van motivatie en creëren onder 'slachtoffers' een negatief en vaak ook met schuldgevoelens gevuld zelfbeeld. Het afhankelijk zijn van sociale uitkeringen en steun vergroot niet alleen een gevoel van afhankelijkheid – het berooft de betrokkenen in veel gevallen van de vrijheid om hun eigen levenspad te bepalen. Armoede en sociale uitsluiting leiden tot sociale isolatie, deelname aan het maatschappelijk leven is slechts zeer beperkt mogelijk. Dit leidt tot een gevoel van nutteloosheid. De routines en activiteiten die structuur brengen in het dagelijks leven van iemand ontbreken. Toegang tot gezondheidszorg is vaak beperkt en dit is des te belangrijk gezien het feit dat leven in armoede specifieke fysieke en mentale belastingen met zich meebrengt. Armoede en sociale uitsluiting kunnen vernederend zijn als de betrokkenen niet met respect en menswaardigheid behandeld worden, als beslissingen genomen worden over hen in plaats van met hen – in het kort, als het participeren hun ontzegd wordt.

Armoede en dakloosheid

Een reeks delegaties belichtten het probleem van toegang tot fatsoenlijke woonruimte als een van de meest elementaire menselijke behoeften. De presentaties van de delegaties van België, de Tsjechische Republiek, Noorwegen en Finland onthulden dat veel mensen geen dak boven hun hoofd hebben, zelfs in de hoog-ontwikkelde geïndustrialiseerde landen van de Europese Unie, of gedwongen worden om onder mens-onwaardige leefomstandigheden te leven. De mensen in kwestie behoren tot degenen die het zwaarst getroffen zijn door armoede en sociale uitsluiting. Zonder een huis als bescherming en als een plek om bij te kunnen komen is toegang tot uitgebreide sociale deelname verder weg dan de maan. Als tevens, zoals in het geval van de Roma, xenofobie en racisme zowel oorzaak als gevolg zijn van uitsluiting, dan blijkt dakloosheid een probleem waar men niet uit kan komen, samengesteld uit dagelijkse, gigantische schendingen van de algemene rechten van de mens.

De Belgische delegatie symboliseerde de menselijke basisbehoefte voor bescherming en

veiligheid in de vorm van een tent. De groep haalde hieruit een roep om het recht van alle mensen op fatsoenlijk onderdak in te willigen als een centrale, fundamentele voorwaarde voor sociale participatie. Net zoals de tent mensen kan beschermen, zo moet toegang tot maatschappelijke diensten, in het bijzonder die van onderwijs en gezondheidszorg, ook worden verzorgd. Concreet gesproken zou de delegatie graag een opener discussie willen zien over hoe de basisbehoeften van mensen gedefinieerd kunnen worden en met welke rechten en plichten deze moeten worden aangevuld.

De Tsjechische delegatie refereerde met haar object ook aan de roep om een fundamenteel recht op onderdak. Ze gebruikten een eenvoudig huis zonder dak als symbool voor het feit dat veel huizen in de Tsjechische Republiek er slecht aan toe zijn. Ook hier is het niet hebben van een dak boven je hoofd een symbool voor gebrek aan veiligheid en comfort. Een muis in het huis wijst in het bijzonder naar de condities waaronder de Roma leven en dan vooral vrouwen en kinderen. De delegatie vertelde uit ervaring dat vele Roma letterlijk moeten leven van wat anderen achterlaten en dat zij in mens-onwaardige behuizing. Vooral het voorbeeld van Roma vrouwen toont op indrukwekkende wijze hoe het ontbreken van een huis sociale nadelen en discriminatie met zich meebrengt. Zo vertelden de gedelegeerden bijvoorbeeld over sterilisatie en gedwongen abortussen, tegen de expliciete wil van de vrouwen in.

Het voorbeeld van Finland liet zien hoe publieke aandacht voor het onderwerp met succes vergroot kan worden. Een onopvallend, maar ook mysterieus symbool op een badge (een zwarte vlam) was voldoende voor een groep vrijwilligers om nieuwsgierigheid op te wekken en om in gesprek te raken met anderen over het onderwerp. De activisten vergrootten hun authenticiteit door één dag per jaar als dakloze te leven. In de context van een andere campagne werden er 850 ervaringsrapporten van daklozen verzameld en gepubliceerd. Het is nu mogelijk gebleken om door middel van deze vorm van PR werk een dicht netwerk op te zetten dat ook serieus genomen wordt door Finse politici. Volgens de delegatie blijft er echter een groot probleem bestaan, want de beloften die door beleidsmakers zijn gedaan, hebben regelmatig geen gevolgen voor de daadwerkelijke situaties waarin de betrokkenen zich vinden. De delegatie stelde daarom een debat voor over hoe beleidsmakers beter verplicht kunnen worden om hun beloftes na te komen, door middel van het invoeren van sanctiemechanismen.

De Noorse delegatie haalde eveneens deze problemen aan. In haar optiek is het onvoldoende om continue extra hulp voor de betrokkenen te eisen. De sleutel ligt in hoe, in welke mate en op welke manieren hulp daadwerkelijk beschikbaar gesteld wordt aan daklozen. In veel gevallen – aldus de delegatie – zou een meer humane behandeling van de betrokkenen door de autoriteiten die meer in lijn is met hun behoeften al voldoende zijn om dakloosheid en andere vormen van sociale uitsluiting te voorkomen. Al met al was er een gebrek aan een integrale aanpak die de afzonderlijke beleidsgebieden omsluit. In deze context vroeg de groep om aandacht voor een ander probleem: De Noorse Overheid heeft zich voorgenomen dakloosheid met dertig procent terug te brengen, wat ambitieus klinkt,

maar gezien wordt als een groot probleem door de delegatie omdat, op hun beurt, zeventig procent van de betrokkenen niet in staat blijft om aan hun situatie te ontsnappen.

Armoede en migratie

De Ierse delegatie vestigde met haar bijdrage de aandacht op de situatie van migranten. Naar haar mening waren er zes gebieden extra belangrijk voor de levensomstandigheden. Ten eerste refereerden de gedelegeerden aan de onvoldoende financiële steun. Elke volwassen asielzoeker in Ierland zou recht hebben op Euro 19,10 per week, terwijl kinderen de helft hiervan krijgen. Net als in andere Lidstaten mogen deze mensen geen baan hebben. Maaltijden werden in kantines aangeboden, maar met culturele en religieuze behoeften werd veelal geen rekening gehouden. Al met al was het volledig onduidelijk hoe asielzoekers in Ierland een waardig leven zouden moeten leiden onder deze omstandigheden. Een tweede probleem was de uitbuiting en beperkte bewegingsvrijheid van buitenlandse arbeidskrachten. Veel buitenlandse arbeiders hadden slechts beperkte arbeidsvergunningen, waardoor de arbeiders sterk afhankelijk waren van hun werkgevers. Loon- en werkstandaarden werden genegeerd en arbeiders moesten zich constant zorgen maken over het behoud van hun baan en over uitzetting. Een baan – voor andere mensen de sleutel om te kunnen participeren aan de maatschappij – wordt gebruikt om deze mensen vast te ketenen! Migrantten, ten derde, worden in het bijzonder blootgesteld aan racisme en discriminatie, waarbij fysiek geweld niet geschuwd wordt. Een speciale vorm van discriminatie is, ten vierde, het onvoldoende erkennen van (formele) kwalificaties. Veel migrantten waren hierdoor belemmerd in het vinden van werk dat past bij hun kwalificaties. Als een paradox van integratie, terwijl sommigen continue opgeleid werden om ze geschikter te maken voor de arbeidsmarkt werden anderen buitengesloten van deze mogelijkheden tot zelfverbetering. Een vijfde probleem lag in de situatie van de zogeheten “ongeregistreerde migrantten”, van wie het aantal door heel Europa aan het stijgen is. Zij waren in het bijzonder beïnvloed door sociale uitsluiting en discriminatie aangezien ze geen rechten of hulp van sociale diensten konden opeisen vanwege het feit dat ze geen verblijfsvergunning hebben. Ten slotte als zesde, de beperkte mogelijkheden van familie reunificatie zijn een probleem van sociale uitsluiting. Asielzoekers evenals buitenlandse arbeiders hebben er niet automatisch recht op dat hun familieleden hun achternakomen. Het kan jaren duren voordat aan de formele eisen is voldaan, wat een aanzienlijke emotionele last was voor alle betrokkenen.

Participatierechten als een aanmoediging voor de toekomst

De presentaties van Litouwen en Letland beeldden op bijna poëtische wijze de hoop van mensen die in armoede leven op verbeterde omstandigheden uit. In het bijzonder in de post-communistische overgangslanden ondervonden mensen in sommige gevallen grote sociale tegenstellingen. Sociale uitkeringen bleven niet bij met de stijgende kosten van levensonderhoud, maatschappelijke diensten die gratis waren zijn niet langer te betalen voor mensen die in armoede leven, of zijn zelfs opgeheven. Aldus presenteerde de Litouwse delegatie een gestileerde bloem die door een sneeuwbed heengebroken was als een symbool van leven. Echter, de bloem had lege bloemblaadjes, aangezien het leven van mensen die in armoede leven vaak een kleurloos, plezierloos bestaan is. Er is desondanks

hoop dat de vooruitzichten op een beter leven mogelijk bewaarheid worden in 2010. Zo was bijvoorbeeld de integratie van Litouwen in de Europese Unie tien jaar geleden compleet ondenkbaar. De eerste stappen zijn nu genomen met de bijdrage van NGO's bij het opstellen van Nationale Actie Plannen tegen armoede en sociale uitsluiting, strevend naar een grotere participatie van de betrokkenen.

Armoede maakt ook deel uit van de maatschappelijke realiteit voor de Litouwse delegatie. Hun eigen ervaring en de uitwisseling tijdens de Brusselse Ontmoetingen maakten duidelijk dat armoede en sociale uitsluiting anders voelen in het echt dan wat statistieken en onderzoeken uit kunnen drukken. Er waren veel grijze velden en grijze zones die in de meeste gevallen niet wetenschappelijk te beschrijven waren. De gezamenlijke uitwisseling van ervaringen was daardoor onmisbaar bij het vinden van een weg uit armoede en sociale uitsluiting. De kaars was een sterk symbool voor hoop die boven alles stond voor een grotere participatie en hulp bij het zichzelf helpen: Mensen die in armoede leven gesymboliseerd door de lont en armoede zelf door de was, er is hulp nodig om de kaars aan te steken. Zodra deze echter brandt, voedt de brandende lont zich met de was en vernietigt deze daarmee niet alleen zichzelf, maar ook armoede.

De strijd tegen armoede als een politiek mandaat

De presentaties van de EAPN, het Sociale Beschermings Comité, het Belgische Ministerie van Sociale Ingegratie en de Europese Commissie maakten het allereerst duidelijk dat deze vorm van het uitwisselen van meningen ook serieus genomen wordt in deze instellingen en dat het heeft geleid tot het intensief overdenken van hun eigen rol in het gehele proces.

Het object van de EAPN gaf op de verschillende zijden van een dobbelsteen aan op welke manieren de zes Ontmoetingen die plaatsgevonden hebben in Brussel belangrijk zijn voor de participatie van de betrokkenen. Hoewel voor elke Ontmoeting slechts een beperkt aantal mensen uitgenodigd kan worden, leerde de ervaring dat een gestaag groeiend aantal mensen betrokken was bij de voorbereidingen op nationaal niveau. De bijeenkomsten ondersteunden het slaan van bruggen tussen de betrokkenen aan de ene kant en de maatschappij en de politieke arena aan de andere. Daar komt nog bij dat in een aantal Lidstaten vervolgbijeenkomsten hebben plaatsgevonden en nieuwe initiatieven door de betrokkenen zijn opgepakt. Op deze manier verspreidde het idee achter de Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven zich steeds verder, als kringen in het water. Echter, de maatschappelijke situatie ter plekke was in veel gevallen slechts mondjesmaat aan het veranderen en in sommige gevallen verslechterde deze zelfs. De discussies omtrent manieren om armoede en sociale uitsluiting te bevechten werden ook vaak op hoog technocratisch niveau gevoerd. Hierdoor werd de indruk gewekt dat de politieke wereld uiteindelijk rondjes aan het draaien is. De Ontmoetingen in Brussel en het object dat de EAPN presenteerde maakten duidelijk dat achter alle problemen en uitdagingen, waarvan de Lidstaten in lange rapporten verslag uitbrengen, er mensen waren die bereid en in staat waren om hun lot in eigen handen te nemen.

Het Sociale Beschermings Comité presenteerde een rode megafoon die symbool stond voor

een dubbele plicht of functie. Aldus functioneerden de Ontmoetingen van de Mensen die in Armoede Leven als een versterker. De stemmen van de betrokkenen werden samengevoegd en hoorbaar, zelfs in Europese organen zoals het Sociale Beschermings Comité. Dit legde hun leden ook een plicht op om een luidspreker te zijn in hun directe invloedssfeer voor de belangen van de betrokkenen.

Het Belgische Federale Ministerie van Sociale Integratie symboliseerde zijn rol door middel van een klapstoel. Deze bevatte een plicht die op de overheid drukt om zelf deel uit te maken van de oplossing. Participeren betekende hier het respectvol behandelen van mensen, de tijd nemen voor de belangen van anderen. Op deze wijze betekende de lokatie in het Egmont Paleis ook waardering van de betrokkenen. Directe participatie moet gegarandeerd worden, zodat de betrokkenen op gelijke basis rond de tafel zitten. Wanneer je er zo naar kijkt, staat de klapstoel ook symbool voor de bereidheid om overal samen te komen met alle stakeholders.

De Europese Commissie presenteerde een model van een klein circus, dat primair stond voor een zeker gebrek aan structuur en gewaagde acties. Echter, het was ook een symbool van de kunst om met aanzienlijk improvisatievermogen een succesvol optreden te organiseren, uit een groot aantal glamoureuze en niet zo glamoureuze elementen. Het circus was een plaats van tolerantie waar veel verschillende mensen samenkwamen en samen met het publiek iets speciaals teweeg wist te brengen. In de behoefte om jezelf te overstijgen werd ook voorzien, net als in de nieuwsgierigheid om grenzen te overschreiden. En soms werd de voorstelling een evenwichtsact. Kort gezegd, het circus was een plaats waar vele raders samenvielen, waarbinnen mensen in staat waren iets gezamenlijk te doen voor andere mensen.

4 De resultaten van de workshops en van de plenaire zitting

Tegen de achtergrond van de inventarisatie van de Ontmoetingen tot nu toe bediscussieerden de participanten in zeven georganiseerde workshops de uitdagingen en belangrijkste onderwerpen van maatschappelijke integratie, evenals de vraag hoe de impact van de Ontmoetingen verder vergroot zou kunnen worden in de toekomst. Een uitgebreide reeks van onderwerpen werd besproken: mogelijkheden om deel te kunnen nemen aan onderwijs en opleidingen voor kinderen en jongeren, het bevorderen van (actieve) integratie door middel van integratie op de arbeidsmarkt, precare banen, armoede onder kinderen, families en alleenstaande ouders, het overwinnen van lange-termijn armoede en het voorkomen van intergenerationale armoede, het bestrijden van dakloosheid, het integreren van migranten en etnische minderheden, het betrekken van de betrokkenen in ondersteunende en adviserende structuren, evenals het versterken van hun actieve participatie.

De resultaten van de workshops werden binnen de individuele groepen genoteerd en samengevat voor een kort verslag in de plenaire zitting. Het rapporteren ging over in de uiteindelijke plenaire discussie. Hier maakten Jérôme Vignon, Hoofd van het Directoraat van Sociale Bescherming en Integratie, Elise Willame, voorzitter van het Sociale Beschermings Comité en Renzo Fior, President van Emmaus International, zichzelf beschikbaar voor de discussie voor het beantwoorden van vragen uit de plenaire zitting.

De resultaten van de workshops¹

Als je kijkt naar de resultaten van de workshop wordt je herinnerd aan de symboliek van de dobbelsteen. Ondanks de vele rapporten over de aanpakken om de levenssituaties van mensen die in armoede leven te verbeteren, wordt ook duidelijk gemaakt dat er een tekort is aan alles omvattende structuren. Het is opmerkelijk dat er in de workshops geen enkele deelnemer een geïntegreerd nationaal beleid kon melden met als doel het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting. Gedeeltelijke successen voor bepaalde groepen worden voornamelijk op lokaal niveau bereikt en er zijn veel projecten en initiatieven opgestart, maar deze aanpakken vormen geen algemene strategie. Ook de Open Methode van Coördinatie, binnen het kader van de Lissabon Strategie en de Nationale Actie Plannen tegen armoede en sociale uitsluiting hebben de meeste gedelegeerden niet een meer coherente beleidsplanning laten zien binnen of zelfs tussen de onderlinge Lidstaten. Daar komt nog bij dat de ene Lidstaat zich niet bewust is van zaken die voor de andere al geruime tijd heel normaal zijn. Desondanks bewees de uitwisseling stimulerend te zijn; ideeën en ervaringen werden uitgewisseld, zoals over hoe individuele doelgroepen beter bereikt kunnen worden.

---

¹ Het volledige rapport van de workshops is beschikbaar op www.eapn.org in de sectie over Europese Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven

Aan de andere kant valt niet te ontkennen dat de kwesties van armoede en sociale uitsluiting op alle niveaus hun plaats hebben gevonden op de politieke agenda. Binnen de afzonderlijke Lidstaten groeit het bewustzijn dat concrete hulp en een grotere participatie nodig is om het mogelijk te maken voor mensen om naar eigen verantwoordelijkheid hun leven te leiden. Volgens de betrokkenen zelf zijn de grootste obstakels in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting discriminatie, stigmatisatie, racisme en xenofobie, maar ook een gebrek aan politieke wil en in sommige gevallen de *de facto* onmacht tot het herdistribueren van de voorspoed van de maatschappij door middel van sociale uitkeringen en maatschappelijke diensten. Dit maakt het duidelijk dat dit een taak voor de maatschappij als geheel is die enkel door alle Lidstaten gezamenlijk kan worden aangepakt in het algemene Huis van Europa. Hoewel de resultaten van de workshops op deze structurele problemen wijzen, geven volgens de participanten hun eisen en aanbevelingen ook aan wat mogelijke beginpunten zouden kunnen zijn voor verdere ontwikkeling.

Het bevorderen van alles-omvattende beleidsbenaderingen ter bestrijding van armoede

Eén gedelegeerde vatte het beknopt samen: Niemand wil in armoede leven en geen enkel kind zal ooit zeggen dat het als het later groot is arm wil worden. De sociale veiligheidssystemen in de afzonderlijke Lidstaten moeten daarom armoede-bestendig worden gemaakt. Dit is niet slechts een probleem waar de nieuwe Centrale Oost Europese Lidstaten mee te maken hebben, waar in het bijzonder de situatie van ouderen en ook van etnische minderheden (in het bijzonder de Roma gemeenschappen) zich in een problematische richting aan het ontwikkelen is. Ook in andere Lidstaten met naar verhouding goed opgezette sociale veiligheidssystemen, bieden de sociale uitkeringen (bijvoorbeeld voor gezinnen en kinderen) niet de garantie dat iedereen na ontvangst van een sociale uitkering en maatschappelijke diensten boven de armoedegrens leeft. Bijzonder dramatisch is de stijging van het aantal 'werkende armen'. Leven in armoede ondanks het hebben van werk is nu voor velen het vooruitzicht. Een alles-omvattende aanpak in het gevecht tegen sociale uitsluiting bevat hierdoor de roep vanuit de workshops voor fatsoenlijke werkomstandigheden en een fatsoenlijk salaris, voor fatsoenlijke minimum inkomen stelsels, voor onbelemmerde toegang tot training en onderwijs en gezondheidszorg, voor voldoende bescherming van kinderen en gezinnen, evenals het terugbrengen van discriminatie en (gender-bepaalde) benadeling in al zijn vormen. Om hier meer vooruitgang te kunnen boeken eisen de gedelegeerden dat de kwesties van armoede en sociale uitsluiting geïntegreerd worden als algemeen onderwerp op alle beleidsvlakken.

Mensen die in armoede leven hebben vaak geen stem om aandacht te vragen voor hun situatie. De roep om betere toegang tot scholing is in deze context dubbel van belang. Aan de ene kant, is een zo hoog mogelijk niveau van onderwijs een effectief wapen tegen armoede, terwijl aan de andere kant onderwijs gebruikt kan worden om meer informatie te verspreiden over de situatie van de maatschappelijk gemarginaliseerde mensen. Algemeen gezegd, een uitgebreide beleidsaanpak in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting kan

enkel gevonden worden als de participatie van de betrokkenen serieus genomen en verder vergroot wordt. Aanvaarding is aan beide kanten een centraal begrip, in het bijzonder in het debat over manieren en middelen om betere sociale integratie te bereiken. Op dat punt worden alle Lidstaten opgeroepen om de groei en ontwikkeling van nieuwe toegangspaden te bedenken. Een aantal ideeën voor nieuwe aanpakken hiervan (voor daklozen, ouderen, etc.) is beschreven in afzonderlijke workshops. Echter, participatie betekent niet alleen dat de betrokkenen deel kunnen uitmaken van het leven in de maatschappij, maar dit neemt ook met zich mee de roep naar de politieke arena om de realiteit van deze betrokkenen te erkennen en aan te pakken. De voorbeelden uit de workshops tonen hier dat er nog veel verbeterd moet worden in de Lidstaten.

Het toepassen van goed bestuur moet verder op alle niveau's worden vergroot. De verslagen van de workshops tonen aan dat een belangrijk probleem in de strijd tegen armoede minder ligt bij het gebrek aan een wettelijke basis en meer in de implementatie op basisniveau in daadwerkelijk beleid. We zien daardoor dat wetten niet worden nageleefd, of dat autoriteiten er een beperkende interpretatie op nahouden. Hier ontbreekt vaak een cultuur van goed bestuur. Daarom uit één workshop de nogal essentiële oproep om de wet aan te passen aan de mensen en niet vice versa. Dit gebied omvat ook de beperkingen waarvan de participanten rapporteerden omtrent het implementeren van internationale handvesten in het nationale recht. Bovendien is het verzekeren van toegang voor iedereen tot de maatschappelijke en culturele diensten van een maatschappij sterk gekoppeld aan het toepassen van de wet. Ook hier ligt het probleem niet alleen in het feit dat er een gebrek is aan de noodzakelijke diensten, maar dat bureaucratische processen afschrikwekkend werken, met als gevolg dat mensen die in feite recht hebben op steun, hier 'vrijwillig' (grijs vlak probleem) van afzien. Het gevolg hiervan is de roep voor een verplichting aan alle betrokken overheden en instanties om informatie te verstrekken aan de betrokkenen. Wettelijke zekerheid is een last van de overheid jegens haar burgers. Als er voor rechten gevochten dient te worden voor een rechtbank, dan worden vooral de mensen die in armoede leven gemarginaliseerd.

De deelnemers van de Ontmoeting beschouwen een multidimensionale beleidsaanpak die alle afzonderlijke beleidsvlakken ontstijgt onontbeerlijk in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting, maar tegelijkertijd zijn zij voor directe, gerichte extra ondersteuning van specifieke bevolkingsgroepen. Hierbij wordt de hoogste prioriteit gegeven aan de specifieke bescherming van vrouwen en kinderen, het beëindigen van discriminatie van migranten en etnische minderheden, evenals de effectieve aanpak van dakloosheid. Hier moet bij gezegd worden, dat mensen niet doorgegeven moeten worden van het ene project naar het andere, maar dat ze in staat gesteld dienen te worden om hun eigen kunnen en kennis uitgebreid te ontwikkelen in een duurzaam proces.

Verzoeken op Europees niveau

De participanten roepen de Europese Unie op om haar beleidsstrategieën nader te bestuderen op het vlak van hun negatieve impact jegens achtergestelde mensen. Uit de

workshops komt de schatting dat bijvoorbeeld de liberalisatie van maatschappelijke diensten vaak een negatief gevolg heeft voor mensen die in armoede leven, bijvoorbeeld met gezondheidszorg of met de stroomvoorziening. Hier is een meer precieze analyse van de interactie nodig. Tegen deze achtergrond kwam ook de oproep om door te gaan met de Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven in de vorm van een informatieplatform. Om de Ontmoetingen een prominentere positie in het politieke landschap te geven moet er worden nagedacht over hoe de cirkel van participanten nuttig uitgebreid kan worden. Zo klaagden participanten dat er geen vertegenwoordiger van het Europees Parlement aanwezig was en werd er voorgesteld dat vertegenwoordigers van het bedrijfsleven voortaan ook uitgenodigd zouden moeten worden.

Een verdere concrete oproep aan de Europese Unie betreft het innemen van een sterkere positie in de discussie over armoede-bestendig minimum loon en minimum inkomen als een Europese sociale standaard. Hier rijst ten eerste de vraag over de relatie tussen minimum loon en minimum inkomensregelingen die mensen in staat kunnen stellen een waardig leven te leiden. Aan de andere kant rijst hier de vraag over de definitie van een Europees minimum loon en een Europees minimum inkomen. Het introduceren van een pakket met essentiële goederen en diensten werd als concreet voorstel gedaan, op basis waarvan het mogelijk zou zijn om adequate minimum inkomensregelingen en sociale uitkeringen in de Lidstaten te berekenen.

De deelnemers van de conferentie zijn van mening dat de Europese Unie zich meer moet inspannen om het Europese Sociale Model in balans te brengen en te harmoniseren. De implementatie van de Lissabon Strategie toont aan dat de Open Methode van Coördinatie niet de verplichting met zich meebrengt om daadwerkelijk politiek te handelen. De betrokkenen vinden het te vrijwillig van aard. Er bestaat tevens de roep naar de Europese Commissie om waakzamer te zijn dan voorheen dat haar Lidstaten de relevante conventies en directieven ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting en het garanderen van mensenrechten opnemen in hun nationale wetgeving en dat ze deze bepalingen ook daadwerkelijk toepassen. Volgens de delegaties zou het Handvest van Fundamentele Rechten een vaste en bindende plaats in het Europese Grondwettelijk Verdrag in kunnen nemen om dit doel te bevorderen.

Naar de mening van de participanten van de Ontmoeting is het ook wenselijk dat de Structurele Fondsen van de Europese Unie vaker en duurzamer aangewend worden in de strijd tegen armoede. Een probleem lag in de te korte duur van afzonderlijke projecten. De verplichting om met korte tussenpozen alsmaar meer innovatieve projectvoorstellen in te dienen belemmerden het creëren van een duurzame sociale infrastructuur en de ontwikkeling van holistische fondsenbenaderingen. Deze context bevatte ook de indicatie dat lokale en regionale initiatieven meer gesteund moeten worden.

De bijdragen van het panel

Jérôme Vignon, hoofd van het Directoraat van Sociale Bescherming en Integratie

De heer Vignon benadrukte in zijn bijdrage het belang van het Europese grondwettelijke proces. Zonder een bindende wettelijke basis kon de Europese Unie niet handelen in zaken gerelateerd aan armoede en sociale uitsluiting. Op deze manier was het Verdrag van Amsterdam, ondertekend in 1997 en bekrachtigd in 1999, al een belangrijke stap in de goede richting, maar die met spoed gevolgd zou moeten worden door meer stappen met de Europese Grondwet.

De vraag wat betreft de bijdrage van de Europese Commissie aan het vastleggen van een minimum sociale standaard was sterk verstrengeld met de vraag omtrent de stand van zaken van het wettelijke kader van de Unie. De Europese Unie kon een Lidstaat geen bindende eisen opleggen, zelfs als dit bevordelijk zou lijken voor een grotere harmonisatie van het Europese Sociale Model en de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. Overeengekomen doelstellingen en de implementatie daarvan bevonden zich in de opdracht van de Lidstaten. Op die manier hield de beschuldiging dat de Europese Commissie te passief is op dit vlak geen steek. Tegelijkertijd wensten de Europese Commissie en het Sociale Beschermings Comité naar een situatie toe te werken waarbinnen de gegeven doelstellingen een duidelijkere definitie kregen op het vlak van sociale bescherming en ze op een meer bindende manier zouden worden geïmplementeerd. Toegang tot minimum inkomen van een fatsoenlijk niveau moet ondubbelzinnig gekoppeld worden aan de vraag om een minimum pakket aan essentiële goederen en diensten waartoe burgers in Europa toegang zouden moeten hebben.

Volgens de heer Vignon kan de Europese Unie echter ook belangrijke successen aanwijzen. De Europese Unie had het meest omvattende arbeidsveiligheids- en gezondheidssysteem van alle economische gebieden; de sociale dialoog was tot stand gekomen. Er waren vele verbeteringen gemaakt, in het bijzonder op het vlak van bescherming tegen discriminatie. Zo hebben bijvoorbeeld mensen binnen de Unie nu het recht om een klacht in te dienen tegen discriminatie, wat in het bijzonder de Roma kan helpen in het verbeteren van hun situatie. In de context van het Sociale Fonds waren er specifieke programmaregels ter ondersteuning van werk voor en met migranten.

Dit verzwakte de beschuldiging dat de Lissabon Strategie enkel als doel had economische belangen te behartigen. Het legde een verplichting op de Lidstaten om strategieën op te stellen tegen armoede en sociale uitsluiting, om uitwisselingen te bevorderen en om de mate van beschikbare informatie te vergroten evenals de vergelijkbaarheid van deze informatie, over leefcondities in Europa. Ten slotte benadrukte hij dat de mobilisatie van de betrokkenen en het opnieuw op gang brengen van het grondwettelijke proces een centrale rol had in het vergroten van de sociale dimensie van de EU.

Elise Willame, Voorzitter van het Sociale Beschermings Comité

Volgens mevrouw Willame werkt het Sociale Beschermings Comité ernaartoe om mensen die in armoede en sociale uitsluiting leven betere kansen te bieden om te participeren. De

Lissabon Strategie en de doelstellingen die eruit voortvloeiden bevatten al duidelijke verplichtingen die de Lidstaten zullen moeten honoreren. Veel van de onopgeloste kwesties die tijdens de 6e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven aan bod waren gekomen zijn opgenomen in deze doelstellingen. Op deze manier stonden deze onderwerpen op de agenda van Europese instellingen en die van de nationale overheden. Het was echter zaak om ervoor te zorgen dat besluitvormers op alle niveaus daadwerkelijk begonnen met het ondernemen van acties ten behoeve van de overeengekomen doelen.

Omtrent de vraag hoe de Lissabon Strategie op een meer effectieve manier geïmplementeerd kon worden, wees Mervrouw Willame op de behoefte om de participatie van alle partijen verder te vergroten. Dit hield ook in het uitbreiden van de dialoog op alle niveaus. En ten slotte waren naar haar mening ontmoetingen tussen mensen uit verschillende landen een belangrijk element voor verdere actie.

Participeren betekende echter ook mensen serieus nemen. Op dat vlak nam mevrouw Willame de zorg van de participanten over de potentieel negatieve invloed van liberalisatie van diensten over en nam hieruit een mandaat voor het Sociaal Beschermings Comité om voor zichzelf een duidelijker beeld te vormen van de sociale impact van zijn toekomstige initiatieven. Tegelijkertijd verzekerde zij de gedelegeerden dat het Comité een plaats zou blijven voor uitwisseling en voor ondersteuning van hun belangen.

Renzo Fior, Voorzitter van Emmaus International

In tegenstelling tot de roep die regelmatig klonk tijdens de Ontmoeting om betere ondersteuning vanuit de staat voor lokale initiatieven en NGO's, was de heer Fior van mening dat organisaties om hun onafhankelijkheid te waarborgen, ernaar zouden moeten streven onafhankelijkheid te verkrijgen, in plaats van het regelen van fondsen. Het werk van Emmaus bevestigde ook de ervaring waar de participanten van de 6e Ontmoeting over vertelden. Het terugwinnen van hun waardigheid door mensen die in armoede en sociale uitsluiting leven werd als één van de voornaamste zorgen gezien. Hiervoor was het ook belangrijk voor de betrokkenen om niet permanent afhankelijk te worden gemaakt van sociale uitkeringen, omdat dit hun de mogelijkheid zou ontnemen om een onafhankelijk leven te leiden.

Volgens de heer Fior is het niet realistisch om te verwachten dat de doelstellingen van Lissabon bereikt kunnen worden voor 2010. Aangezien armoede en sociale uitsluiting zelfs toenemen, was het in zijn optiek onduidelijk hoe een belangrijke doorbraak bewerkstelligd zou kunnen worden in de komende drie-en-een-half jaar. Daar komt nog bij dat het idee van de markteconomie als basis van de Europese Unie naar zijn mening niet te vereenzelvigen is met het idee om alle burgers volledig te integreren. En ten slotte, het beleid van liberalisatie en privatisering, in het bijzonder op het punt van aanbieden van publieke middelen (energie, drinkwater), brengt nieuwe vormen van sociale uitsluiting met zich mee.

Daarom waren politici verplicht te luisteren naar mensen die in armoede en sociale uitsluiting

leven. Op die manier was de 6e Ontmoeting, evenals de voorgaande bijeenkomsten, een belangrijke contributie tot het bevorderen van het recht een stem te hebben.

5 Slotwoorden

Franz Thönnnes

Parlementair Staatssecretaris van het Federale Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken

De heer Thönnnes benadrukte dat de 6e Ontmoeting gekarakteriseerd werd door constructieve gesprekken en discussies waar alle participanten nieuwe indrukken en perspectieven hebben kunnen opdoen. De bijeenkomst maakte duidelijk dat de Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven zinvol was. Volgens de heer Thönnnes waren er drie aspecten in het bijzonder belangrijk. Ten eerste, dat het mogelijk was geweest om de betrokkenheid van mensen die in armoede leven in het politieke debat en in het besluitvormingsproces op Europees en nationaal niveau sinds 2001 te vergroten. Ten tweede was het beeld van armoede en sociale uitsluiting tastbaarder gemaakt en makkelijker te begrijpen door middel van het aanwijzen van en stil te staan bij specifieke omstandigheden. En ten derde, vele voorbeelden toonden aan dat het betrekken van de betrokkenen in het politieke proces een positieve invloed kan hebben bij het te boven komen van hun situaties en het oplossen van problemen. Dit was duidelijk te zien in de vele lokale, regionale en nationale fora waar participatie van betrokkenen plaatsvindt.

Het motto van het Duitse Voorzitterschap was “Samenwerken voor een sociaal Europa – voor een sociale wereld”. Het zal enkel mogelijk zijn om vertrouwen in en acceptatie van een sociaal Europa te maken wanneer het geloofwaardig voor mensen was dat dit Europa een toekomst biedt aan alle burgers. Hierin toonde de Ontmoeting dat het ervaren van armoede geen onontkoombaar lot was waartoe de betrokkenen veroordeeld waren. Ze lieten dagelijks aanzienlijke toewijding en creativiteit zien en lieten hun eisen horen. Beleidsmakers en overheden waren verplicht te luisteren naar mensen die in armoede leven om zo specifieke kennis te vergaren die zij konden gebruiken in hun politieke activiteiten en om actie te kunnen ondernemen ten bate van mensen die in armoede leven.

Mensen die in armoede leven hadden de hulp van de staat en de maatschappij nodig. Dit betekende een combinatie van hulp om zichzelf te kunnen helpen en een betrouwbaar minimum aan standaarden voor sociale bescherming. Om te beginnen omvatte zo'n standaard het vervullen van de behoeften van mensen die door ziekte, handicap of moeilijke omstandigheden, of wellicht vanwege een laag opleidingsniveau, te ver verwijderd waren van de eisen van de arbeidsmarkt. Het omvatte echter ook fatsoenlijk loon voor werken, een dak boven je hoofd, gezondheidszorg en toegang tot onderwijs vanaf zeer jonge leeftijd.

Ludo Horemans

Voorzitter van EAPN

Volgens Ludo Horemans heeft de Ontmoeting aangetoond dat de Europese Unie nog ver van haar doelstelling verwijderd is om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden. 2010 staat voor de deur en dit betekent dat de strijd met nog meer intensiteit voortgezet moet worden. Zijn oproep was om niet te vergeten dat armoede en sociale uitsluiting een onrecht zijn dat niet getolereerd mag worden in één van de rijkste delen van de wereld. Vooral tijdens een Europese Ontmoeting moesten de gedelegeerden niet vergeten dat het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting een wereldwijde dimensie had. Het uitbannen van armoede omvatte een groot aantal benaderingen. Het belangrijkste element was om niet te vergeten dat beleid ontwikkeld moet worden tegen armoede en niet tegen mensen die in armoede leven. De belangrijkste punten van de strijd tegen armoede waren hier: fatsoenlijke minimum inkomensregelingen, fatsoenlijke lonen, participatie op alle niveau's en in het bijzonder de participatie van hen die direct te maken hebben met armoede.

Davor Dominkuš

Waarnemend Directeur Generaal van Sociale Zaken bij het Ministerie van Arbeid, Gezin en Sociale Zaken van de Republiek van Slovenië.

De heer Dominkuš uitte zijn overtuiging dat alle aanwezigen bij de Ontmoeting deze hadden ervaren als een persoonlijke verrijking. De soms zeer persoonlijke, krachtige beschrijvingen die de betrokkenen hadden gegeven, benadrukten de behoefte om beslist door te gaan met de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Dit was bovenal een zaak van het verzekeren van toegang tot onderwijs, werk, huisvesting, gezondheidszorg en maatschappelijke en culturele diensten. De strijd tegen armoede was één van de belangrijkste politieke onderwerpen in Slovenië, waar het Nationale Actie Plan een belangrijke rol in speelde. De politieke aanpak om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden bestond uit maatregelen bedoeld om de betrokkenen zichzelf te laten helpen, evenals preventieve elementen om te voorkomen dat armoede en sociale uitsluiting überhaupt optraden. Het gevolg van deze aanpak kon gezien worden in de positieve trend in het armoedepercentage binnen Slovenië. Om deze resultaten echter te beschermen en verbeteren was een constante dialoog nodig op nationaal, regionaal en lokaal niveau. De 6e Ontmoeting had opnieuw gewezen op het belang om hierbij de mensen om wie het gaat te betrekken. In dezelfde geest wilde het Sloveense Voorzitterschap van de Europese Unie ook een intensieve rol op zich nemen in het voortzetten en vormgeven van het discussieproces dat op gang was gekomen en zou uitnodigingen voor de 7e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven versturen.

Bijlage 1: Besluiten van het Duitse EU Voorzitterschap, vanuit de 6e Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven, gepresenteerd aan de Raad voor Werkgelegenheid, Sociaal Beleid, Gezondheid en Consumentenzaken op 30 en 31 mei 2007

Het wordt verwelkomd dat de Voorjaars Raad het belang van de sociale dimensie van Europa heeft onderstreept en de bereidheid heeft bekrachtigd om de economische en sociale cohesie in Europa te versterken. Het is evenzo te verwelkomen dat de Voorjaars Raad er voor is om meer aandacht te geven aan de gemeenschappelijke sociale doelstellingen in het kader van de Lissabon Strategie en om erop te wijzen dat de Europese Unie alleen succesvol kan zijn als naast economische groei, adequate sociale bescherming voor iedereen is gegarandeerd. Hiervoor moeten gemeenschappelijke minimumstandaarden worden ontwikkeld en de instrumenten van de Open Methode van Coördinatie steeds meer gericht zijn op belangrijke kwesties.

Het is bevestigd dat de open dialoog tussen hen die onder armoede gebukt gaan en de vertegenwoordigers van de overheid bij de Europese Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven belangrijk is voor het vormgeven aan de Open Methode van Coördinatie op Europees niveau. De zesde Europese Ontmoeting van Mensen die in Armoede Leven geeft aan dat de participatie van mensen die in armoede leven in de Lidstaten verbeterd is sinds deze Ontmoetingen begonnen zijn in 2001. De Ontmoetingen hebben de uitwisseling tussen mensen die in armoede leven uit alle Lidstaten geïntensiveerd en hebben leerprocessen op gang gebracht. Dit droeg bij aan de bouw en versteviging van vormen van participatie en het netwerken door hen die binnen de Lidstaten in sociale uitsluiting leven, wat geleid heeft tot kleine stappen van vooruitgang, vooral op lokaal niveau. Als gevolg hiervan is de basis voor meer intensieve politieke en civiele participatie door mensen die in armoede en sociale uitsluiting leven versterkt.

Er moet echter ook onderkend worden dat er grote variaties zijn wat betreft de alliantie van mensen die in armoede leven en de mate waarin zij door overheden worden opgenomen in nationale processen, die in een aantal Lidstaten nog steeds verbeterd moeten worden. Het Duitse Europese Voorzitterschap onderstreept daarom de behoefte voor het vergroten van de inspanningen om alle belanghebbenden te betrekken en roept de Lidstaten op om in grotere mate de resultaten en conclusies van de Ontmoetingen van Mensen die in Armoede Leven mee te nemen in hun werk. Om een intensieve en continue dialoog te garanderen wordt voorgesteld om, tussen de Ontmoetingen door, het contact tussen de gedelegeerden en de leden van het Europese Parlement op nationaal niveau in stand te houden. Daarnaast wordt voorgesteld om vaker het principe van het veranderen van perspectief toe te passen en, binnen het kader van officiële bezoeken, te kijken naar sociale integratieprojecten.

Tegelijkertijd hebben de discussies tijdens de Zesde Ontmoeting over de op de toekomst-

georiënteerde verdere ontwikkeling van de conferenties en het vergroten van hun objectieve oriëntatie duidelijk gemaakt, dat bij toekomstige discussies op concrete prioriteiten geconcentreerd dient te worden.

Wat betreft beleid op het vlak van sociale integratie, dient de nadruk gelegd te worden op het volgende:

- Er moeten tegenmaatregelen genomen worden tegen iedere vorm van uitsluiting en discriminatie – zowel economisch als sociaal – en voor iedereen moet een waardig bestaan gegarandeerd zijn. Het versterken van sociale cohesie is de basis van het Europese Sociale Model.
- De arbeidsmarkt moet zo worden opgezet dat ook personen die het verst van de arbeidsmarkt af staan de kans op economische participatie geboden wordt. Daarom moet alles worden benut wat de meest uitgeslotenen actief probeert te integreren in de maatschappij. Een adequaat minimuminkomen voor iedereen moet verzekerd worden zonder het principe dat werk beloond moet worden te ontzien. Tegelijkertijd moet de mensen die in armoede leven een uitgebalanceerd systeem van ondersteunende maatregelen geboden worden in de vorm van een activerend arbeidsmarktbeleid, evenals de toegang tot diensten van hoge kwaliteit. In deze context is de toegang voor allen tot onderwijs en opleiding een prioriteit.
- Het Europese sociale model moet verder ontwikkeld worden met minimumstandaarden en de geleidelijke implementatie van algemene doelen op het vlak van werk, sociale bescherming en sociale integratie. Hieronder valt ook het voldoende veiligstellen van het levensonderhoud van personen die niet in staat zijn om een betaalde baan te hebben, evenals het garanderen dat alle mensen een dak boven hun hoofd hebben en het garanderen dat ze toegang hebben tot alle gezondheids- en zorgdiensten. Het is ook nodig dat migranten waardig behandeld worden in de afzonderlijke gastlanden en dat hun sociale integratie ondersteund wordt.
- Het is nodig dat men zich resoluut toelegt op het terugbrengen van armoede onder kinderen. Het belangrijkste doel is om te voorkomen dat kinderen op jonge leeftijd achtergesteld raken in hun sociale integratie en dat zij daardoor kansen mislopen. Daarom moeten de inspanningen voor het integreren van ouders, in het bijzonder alleenstaande ouders, op de arbeidsmarkt vergroot worden en moet de zorg voor kinderen verbeterd worden, ook voor kinderen jonger dan 3, zodat gelijke kansen op onderwijs voor iedereen gegarandeerd kan worden en om te voorkomen dat armoede van de ene generatie op de ander generatie overgebracht kan worden.

- Om afdoende vooruitgang te boeken in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting is het nodig om alle verantwoordelijke personen en stakeholders te betrekken in het proces op nationaal en Europees niveau. Voor wat betreft het ontwerp, de implementatie en de observatie van de maatregelen en de evaluatie van hun resultaten, hun nut en hun handhaafbaarheid, is een essentiële voorwaarde de contributie van alle overheidsniveau's, de burgermaatschappij, onderzoeken en de mensen die in armoede leven. Het bepalen van nationale doelen kan dit proces ondersteunen.

Bijlage 2: De deelnemers

Oostenrijk				
Mw.	KORTSCHIKOVA	Llubov	Omega	inode.667619@inode.at
Dhr.	SCHÜTTE	Michael	Augustin Street paper	michiwien@hotmail.com
Mw.	HIPTMAIR	Sylvia	Österreichische Plattform für Alleinerziehende	
Dhr.	GACH	Peter	SHG	peter.gach@chello.at
Mw.	GURTNER	Christine	Vereine Pe-le	c.gurtner@edw.or.at
België				
Dhr.	TILQUIN	Franck	New Solidarities	sn.secretariat:@skynet.be
Mw.	TONNEAU	Nicole	Belgian Network against Poverty	nicton@skynet.be
Dhr.	ROSIERS	Paul	Belgian Network against Poverty	-
Mw.	STEPMAN	Patricia	Belgian Network against Poverty	-
Dhr.	RENAULT	Michaël	Belgian Networks against Poverty	mickael.renault@no-log.org
Bulgarije				
Dhr.	MINEV	Douhomir	EAPN Bulgaria	perspekt@tradel.net
Dhr.	YOSIFOV	Boris	EAPN Bulgaria	perspekt@tradel.net
Dhr.	NIKOLOV	Aleksandar	EAPN Bulgaria	perspekt@tradel.net
Dhr.	MINKOV	Tzvetan	Union of Pensioners	perspekt@tradel.net
Tsjechische Republiek				
Mw.	ZUROVCOVA-SEVCIKOVA	Hana	Obcanske Struzeni Vzajemné souziti	hnizdo.souziti@seznam.cz
Mw.	HOLUBOVA	Sona	Obcanske Struzeni Vzajemné souziti	hnizdo.souziti@seznam.cz
Mw.	GOLOVA	Bohdana	Novy Prostor	dasha@novyprostor.cz
Mw.	VIOLOVA	Barbora	Obcanske Struzeni Vzajemné souziti	hnizdo.souziti@seznam.cz
Mw.	SMARHOVYCOVA	Jolana	Obcanske Struzeni Vzajemné souziti	hnizdo.souziti@seznam.cz
Cyprus				
Mw.	KAZANZIS	Ninetta	EAPN Cyprus	ninetak@cytanet.com.cy
Mw.	APOSTOLIDOU	Frosso	Pancyprian Single Parent Association	ninetak@cytanet.com.cy
Dhr.	TSIAKLIS	Kyros	United Cypriot Pensioner's Association	ninetak@cytanet.com.cy
Mw.	KOUFOU	Andri	EAPN Cyprus	ninetak@cytanet.com.cy
Denemarken				
Mw.	VEJBO	Dorthe	Kofoeds School	Dorthev@kofoedschkole.dk
Mw.	ANNALISE	Bay France	Sand	frufance@msm.com
Mw.	METTE	Jensen	Kofoeds School	sommerflugem@hotmail.com
Dhr.	HOLMGREN	René	Sand	holren@ofir.dk
Estland				
Mw.	TEDER	Pille	Tallinn Child Support Centre	pille.teder@lastetugi.ee
Finland				
Dhr.	HONKONEN	Antti	Finnish association of Healthy Lifestyles	antti.honkonen@elamantapaliitto.fi
Dhr.	HUOTARI	Kai	EAPN Finland	kai.hotari@gmail.com
Mw.	SINNENMAA	Kati	Finnski Association for Healthy Lifestyle	sinnenmaa@gmail.com
Mw.	KOSONEN	Maria	Espoon Olarin Seurakunta	maria.kosonen@olarinseurakunta.fi
Mw.	MULARI	Aila	Midas Touch Contact Center	aila.mulari@pp.inet.fi
Frankrijk				
Mw.	COLINET	Geneviève	EAPN France	memaine8@orange.fr
Mw.	CATTELOTTE	Sophie	Tous pour un	-
Dhr.	PECCAVET	Jeremy	Armée du Salut	streetpec@yahoo.fr
Dhr.	PARIS	Jean-Claude	Alerte - la parole du citoyen	parissic@yahoo.fr

Mw.	POILVERT	Virginie	La parole du citoyen	virginie.poilvert@laposte.net
Duitsland				
Mw.	BIEHN	Erika	EAPN Germany	bagshi.erika@web.de
Dhr.	KADIOFSKY	Peter	Hilfe Im Norlend	kadiofsky@web.de
Dhr.	SCHMIEDL	Robert	Region Erwerbslosenausschus Göttingen	RBSmiedl@yahoo.com
Dhr.	JECKEL	Wolfgang	Bundes Betroffenen initiative	lag.jeckel@web.de
Mw.	SCHMIDT	Dorothee	VAMV Single parents organisation	dorothysophiesmith@hotmail.com
Dhr.	SCHRÖTER	Jens	Bag-Shi	instituit-angewandte.armut@web.de
Griekenland				
Mw.	PAPAGIANOGLOU	Liza	EAPN Greece	ttsitsipa@yahoo.gr
Mw.	SIDIROPOULOS	Odysseas	PamPontian association "ARGO"	
Mw.	SARANTOPOULOU	Kyriakoula	Daily center "Ariadni"	
Mw.	PECHLIVANIDOU	Elena Margarita	Pah-nhellenic Association of Members of One parents families	
Mw.	PAPAGIANOGLOU	Elisavet	EAPN Greece	suath@otenet.gr
Hongarije				
Dhr.	BEKE	Marton	Hungarian Anti Poverty Network	hapn@hapn.hu - beke.marton@hapn.hu
Mw.	GYIMESINE FRENYO	Borbàla	Hungarian Anti Poverty Network	bfranyo@freemail.hu
Dhr.	SCHWOLCZ	Istváan	Hungarian Anti Poverty Network	sistvan@freemail.hu
Dhr.	BIRI	Imre	Hungarian Anti Poverty Network	biri.imi@citromail.hu
Mw.	RUGYAINÉ MAJOR	Eva	Hungarian Anti Poverty Network	majorevi@citromail.hu
IRELAND				
Mw.	LYNCH	Kay	Northside Community Law Centre & EAPN Ireland	emilek@eircom.net
Mw.	MBUGUA HENRY	Salome	Migrant women's Network	
Dhr.	DHALA	Egide	Centre integration education of migrants	
Dhr.	BHATNAGAR	Rajat	Rendez-vous Restaurant	rajatbhatnagar@hotmail.com
Dhr.	GERMAN	Maria Lourdes	Migrants Rights Centre Ireland	malourdes_german@yahoo.com
Italië				
Mw.	MANZARI	Laura	Associazione Europa	asceuropa@libero.it
Dhr.	ARSENE	Ciprian		cipano.ro@libero.it
Mw.	BIBLYV	Oksana	Casa Editrice Ottopagine	oksana.bybliv@virgilio.it
Mw.	MATERA	Rosa	Associazione Europa	rosamatera2005@libero.it
Mw.	IMBIMBO	Fiorella	Ass. Amici di Piazza Grande	
Dhr.	BATTAGLIA	Giuseppe	Il Pioppo	beppebattaglia46@libero.it
Letland				
Mw.	ALERE	Elina	SKALBES Eapn Latvia	elina.alere@inbox.lv
Mw.	DANCE	Gunta	DZILE Centre for psychological aid & education	guntadan@inbox.lv
Mw.	KRAGE	Edite	Support centre for NGO's of Northern Kurzeme	edite.krage@talsi.lv
Litouwen				
Dhr.	ZALTAUSKAS	Martinas	EAPN Lithuania	martinas@nisc.lt
Mw.	ZURAVLIOVA	Olga	Information & Support Centre	OLIA@NISC.LT
Mw.	URBONIENE	Elena	EAPN Lithuania	elena-urg@yahoo.com
Mw.	JAZUKEVICIUTE	Jurate	EAPN Lithuania	juratejazz@yahoo.com
Luxemburg				
Mw.	GALLO	Marianne	EAPN Luxembourg	marianne.gallo@eapn.lu
Mw.	MEYERS	Mary-Anne		stellamania999@yahoo.de
Dhr.	OLK	Tom	Interactions Faubourg	lenertz@schlaifmillen.lu
Dhr.	REDIN	Toto	Interactions Faubourg	lenertz@schlaifmillen.lu
Malta				
Mw.	GAUCI	Dolores	Richmond Foundation	richmond@vol.net.mt

Mw.	SAID	Dianne	Richmond Foundation	richmond@vol.net.mt
Mw.	MICALLEF	Bridget	Richmond Foundation	richmond@vol.net.mt
Mw.	VELLA	Helen	Richmond Foundation	richmond@vol.net.mt
Nederland				
Mw.	SMEEKES	Alida	EAPN Nederland	salida@zonnet.nl
Dhr.	TE BRAKE	Henk	Raad Sociale Zaken	henktebrake@home.nl
Dhr.	VAN OSTAYEN	Rien	Raad Sociale Zaken	rien31@hetnet.nl
Mw.	VAN VLIET	Marjo	Clëntenraad Vlaardingen	marjo_van_vliet@hotmail.com
Mw.	VAN SAMBEECK	Maria	EAPN Nederland	mariavansambbeck@hetnet.nl
Noorwegen				
Mw.	KARLSEN	Eva	Welfare Alliance	eva@velferdsalliansen.no
Mw.	FRAGAAT	Liv Airin	Total rehab	livairin@hotmail.com
Mw.	JOHNSEN	Anne Beate	Welfare Alliance	annebeate@yahoo.no
Dhr.	SOLVANG	Rolf	SON Offenders organisation	Rolf.Solvang@met.no
Dhr.	ODLAND	Terje	Welfare Alliance	terje@verferdsalliansen.no
Polen				
Mw.	WALCZYK	Dagmara	Barka Foundation for Mutual help	dagamarawalczyk@wp.pl
Dhr.	SZCZERBA	Stanislaw		dagamarawalczyk@wp.pl
Dhr.	POTOCKO	Dariusz	SIW Barka Association	darek.dani@poczta.onet.pl
Mw.	SZAFRANSKA RATAJCZAK	Irena	Social Cooperative RIKSZA	dagamarawalczyk@wp.pl
Dhr.	SMURA	Janusz	Shelter for Homeless people	dagamarawalczyk@wp.pl
Mw.	PIOTROWSKA	Kornelia	Centre of Social Integration	kornelia-piotrowska@wp.pl
Portugal				
Mw.	PACHECO	Vanda	Center for Social studies	vanda@ces.uc.pt
Dhr.	MARTINS PEREIRA NUNES	Paulo	Fundação para o Desenvolvimento da Zona Historica do Porto	nunes.Jpaulo@gmail.com
Mw.	COELHO	Helena	Associação Desenvolvimento Bem-estar Social Cruz da Picada	cjcp@clix.pt
Mw.	FERNANDO	Silva	Association des aveugles	fernandosivavieira@sapo.pt
Mw.	AMORIM	Ana	Association des Aveugles	social@acapo-brage.org.pt
Slowakije				
Mw.	MACAKOVA	Slavka	Center for sustainable development	macakova@ke.etp.sk
Slovenië				
Dhr.	NOUHOUM	Ibrahim	Humanitas	inouhoum@yahoo.fr
Dhr.	BAJEC	Anton	Institute for Parenthood & Family	anton.bajec@siol.net
Dhr.	ATT	Ivan		
Spanje				
Mw.	OSETE	Cristina	Emmaus	emaasmur2004@yahoo.es
Dhr.	TORRES BETANCOURT	Jamilis		-
Mw.	MORON CUESTA	Soraya		-
Dhr.	ASENSIO GARCIA	Jorge		-
Dhr.	AGUSTIN GIL	Ruiz		-
Dhr.	GUILLEN RODRIGUEZ	Rogelio		-
Zweden				
Dhr.	JORGENSEN	Johannes	EAPN Sweden	joh.j@telia.com
Dhr.	ANDERSSON	Kent	EAPN Sweden	-
Dhr.	ANDERSSON	Thomas	EAPN Sweden	-
Dhr.	LUOMA-PANTI	Nehry Erik	EAPN Sweden	-
Dhr.	LINDQUIST	Peter	EAPN Sweden	allhemsgatan@hotmail.com
Verenigd Koninkrijk				

Mw.	RAMADAN	Nazek	Migrant & Refugee Empowerment	naek@migrants.org.uk
Mw.	AL- ABEEDI	Amal	DHRC Anti poverty group	amma123477@hotmail.com
Dhr.	ISMAIL	Abdi	DHRC Anti poverty group	eastaficansociety@yahoo.co.uk
Dhr.	MANAHIL	Ahmed	DHRC Anti poverty group	manahil@btinternet.com
Mw.	BAILEY	Patricia	ATD Fourth World	
Dhr.	NEVILLE	Seamus	ATD Fourth World	daviesm@atd-UK.org
FACILITATORS				
Mw.	SMEEKES	Anuschka	EAPN Nederland	anuschka_smeekes@yahoo.co.uk
Mw.	MOSER	Michaela	EAPN Austria	michaela.moser@akis.at
Dhr.	WESTERHEIM	Dag	Verferdsalliansen, Norway	daq@vferdsalliansen.no
Mw.	GORIS	Josée	PPS Social Integration, Belgium	Josee.Goris@mi-is.be
Dhr.	PAIVA	Julio	EAPN Portugal	julio.pavia@reapn.org
Mw.	DIERCKX	Danielle	University of Antwerp, Belgium	danielle.dierckx@ua.ac.be
Dhr.	VEREECKEN	Léopold	Belgian Forum of fight agains Poverty	l.vereecken@skynet.be
Mw.	CALVANELLI	Laura	Caritas, Italy	lcalvanelli@yahoo.it
Dhr.	ORAVEC	Laco	Milan Simecka Foundation, Slovakia	laco@nadaciams.sk
Mw.	CESARINI SFORZA	Letizia	CILAP EAPN Italy	lcsforza@fastwebnet.it
Mw.	HERMANS	Marja	Welzijnszorg vzw, Belgium	marja.hermans@welzijnszorg.be
Dhr.	MARGUERY	Olivier	Armée du Salut, France	oliviermarquery@free.fr
Mw.	MURPHY	Dearbhal	FEANTSA	office@feantsa.org
Mw.	GERONDAL	Micheline	EAPN	micheline.gerondal@eapn.skynet.be
Duits EU Voorzitterschap				
Dhr.	MÜNTEFERING	Franz	Federal Minister of Labour and Social Affairs	
Dhr.	THÖNNES	Franz	Parliamentary State Secretary, Member of Parliament	franz.thoennes@bmas.bund.de
Mw.	LETZNER	Peggy	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	peggy.letzner@bmas.bund.de
Dr.	HÖGL	Eva	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	eva.hoegl@bmas.bund.de
Mw.	HUXHOLD	Erika	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	Erika.Huxhold@bmas.bund.de
Dhr.	BUCK	Ute	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	ute.buck@bmas.bund.de
Mw.	KUCK-SCHNEEMELCHER	Daniela	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	daniela.kuck-schneemelcher@bmas.bund.de
Mw.	SELL	Daniela	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	daniela.sell@bmas.bund.de
Dhr.	IRLENKAEUSER	Rainer	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	rainer.irlenkaeuser@bmas.bund.de
Dr.	KOPPERNOCK	Martin	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	martin.koppernock@bmas.bund.de
Dhr.	MEICHSNER	Ermano Dietrich	Permanent representation	hdietrich.meichsner@diplo.de
Dr.	CHRISTEN	Torsten	Permanent representation	torsten.christen@diplo.de
Dhr.	KLITSCHER	Stephan	Permanent representation	stephan.klitscher@diplo.de
Mw.	SURMANN	Anja	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	anja.surmann@bmas.bund.de
Dhr.	JOBELIUS	Sebastian	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	sebastian.jobelius@bmas.bund.de
Dhr.	DEISCHL	Romeo	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	romeo.deischl@bmas.bund.de
Mw.	WILDING	Lilly	Federal Ministry of Labour and Social Affairs	lilly.wilding@bmas.bund.de
EU COMMISSIE				
Dhr.	SPIDLA	Vladimir	Commissioner for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities	
Dhr.	VIGNON	Jérôme	DG Employment & Social Affairs	
Dhr.	LELIE	Peter	DG Employment & Social Affairs	peter.lielie@ec.europa.eu
Dhr.	SAINT-DENIS	Antoine	DG Employment & Social Affairs	antoine.saint-denis@ec.europa.eu
Mw.	PARASKEVAS	Marie-Anne	DG Employment & Social Affairs	marie-anne.paraskevas@ec.europa.eu
Dhr.	CALANDRINO	Michele	DG Employment & Social Affairs	michele.calandrino@ec.europa.eu
Mw.	HÖFS	Silke	Trainee EU Commission	silke.hoefs@gmx.de
Dhr.	SAHA	David	Trainee EU Commission	David-Christopher.Saha@ec.europa.eu
Gasten				

Mw.	WILLAME	Elise	Director General SPF Sécurité sociale- SPC, Chair	elise.willame@minsoc.fed.be
Dhr.	SIVONEN	Lauri	Council of Europe, Human Rights	lauri.sivonen@coe.int
Dhr.	FIOR	Renzo	Emmaüs International	-
Dhr.	ANDERSON	Jan	Chair, Committee on Employment and Social Affairs- European Parliament	-
Mw.	NIKITENKO	Nathalie	Permanent Representation France	nathalie.nikitenko@diplomatie.gouv.fr
Mw.	SEARA SOTO	Delmira	Permanent Representation Spain	delmira.seara@reper.mae.es
Mw.	RABAU	Muriel	Permanent Representation Belgium	muriel.rabau@diplobel.fed.be
Dhr.	DRAGANOV	Dragomir	Ministry of Labour & Social policy, Bulgaria	draganov@mlsp.government.bg
Dhr.	SEPPELIN	Markus	Ministry for Social Affairs & Health, Finland	markus.seppelin@stm.fi
Mw.	GREGORCOVA	Silvia	Ministry of Labour, social affairs & family, Slovak Republic	gregorcova@employment.gov.sk
Dhr.	CENDELJ	Ivan	Ministry of Labour, social affairs & family, Slovak republic	ivcen@volja.net
Mw.	WEINANDY	Brigitte	Ministry of Family and Social Integration, Luxemburg	briqitte.weinandy@fm.etat.lu
Dhr.	OLBRICH	Eduard	Federal Ministry for Social Affairs & Consumer Protection, Austria	eduard.olbrich@bmsk.gv.at
Mw.	FITZGERALD	Niamh	Department of Social & Family Affairs, Ireland	niamh.fitzgerald@welfare.ie
Mw.	MICALLEF	Therese	Ministry of the Family and Social Solidarity, Malta	therese.a.micallef@gov.mt
Dhr.	ERDELYI	Akos	Ministry of Social Affairs and Labour, Hungary	erdelyi.akos@szmm.gov.hu
Dhr.	BURSTON	Chris	Dpt. For Work & pensions, U.K	chris.burston@dwp.gsi.gov.uk
Dhr.	VANDEBUSSCHE	Johan	Federal Ministry for Social Integration, Belgium	johan.vandenbussche@p-o.be
Dhr.	UNDERWOOD	Simon	Newcastle City Council, U.K.	simon.underwood@newcastle.gov.uk
Mw.	DECHAUX	Marie H�el�ene	Ministry for Employment, housing & Social cohesion, France	marie-helene.dechaux@sante.gouv.fr
Eerw.	HEIDTMANN	Dieter	European Churches Conference	dht@cec-kek.be
Mw.	LAPIERRE	Ang�elique	Ministry of Social Affairs, France	angelique.lapierre@sante.gouv.fr
Mw.	GOLDHOORN	Tidde	Permanent Representation of the Netherland	tidde.goldhoorn@minbuza.nl
Mw.	TIRRONEN	Pia	EU Agency for Fundamental Rights	pia.tirronen@fra.europa.eu
Mw.	ZAJAROSOVA	Zuzana	Ministry of Labour & Social Affairs, Czech Republic	zuzana.zajarosova@coe.int
Mw.	SZARAZ	Krisztina	European Parliament, Hungary	edit.bauer-assistant@europarl.europa.eu
Dhr.	SCHWARZ	Thomas	European Agency for Fundamental Rights	thomas.schwarz@fra.europa.eu
Mw.	KING	Brenda	President EESC Section Employment, Social Affairs & Citizenship	brenda@acdiversity.org
Dhr.	VAN GEERTSOM	Julien	Pr�esident, PPS Social Integration, Belgium	Julien.Vangeertsom@mi-is.be
Dhr.	LOURDELLE	Henri	ETUC European Trade Unions	HLOURDEL@ETUC.ORG
Dhr.	TEUSCHER	Tobias	Commission des droits de la femme & de l'�egalit�e des chances	tobias.teuscher@ulb.ac.be
Dhr.	ANDRADE	Simone	Dignity International	aveaye@dignityinternational.org
Dhr.	BARNETT	Stephen	European Social Network	stephen.barnett@socialeurope.com
Mw.	H�ARTWIG	Anja	Eurochild	info@eurochild.org
Mw.	DI PUPPO	Roshan	Social Platform, Director	roshan.dipuppo@socialplatform.org
Dhr.	DEVOS	Jacques	Emma�us International	j.devos@swing.be
Dhr.	GUENTNER	Simon	Eurocities	s.guentner@eurocities.be
Mw.	WELFORD	Sarah	Organising Committee, ATD Fourth World	swelf2005@yahoo.fr
Sloveens Ministerie				
Dhr.	DOMINKUS	Davor	Ministry of Labour, Family & Social affairs, Slovenia	davor.dominkus@gov.si
Mw.	OSLAJ	Danica	Ministry of Labour, Family & Social affairs, Slovenia	DANICA.OSLAJ@GOV.SI
Voorzitters				

Prof.dr.	HUSTER	Ernst-Ulrich	Protestant University of Applied Sciences - Bochum	Ernst-Ulrich.Huster@t-online.de
Bisschop	JEPSEN	Maria	Northelbian Evangelical-Lutheran Church	bischoefin.jepsen@nordelbien.de
Eindverslag				
Dr.	BOECKH	Jürgen	Institut für Sozialarbeit und Sozialpädagogik	juergen.boeckh@iss-ffm.de
Academische wereld				
Dr.	ZINIEL	Gerlinde	EU Foundation Improvement of Living & Work conditions	gzi@eurofound.eu.int
Dr.	JOHANSSON	Hakan	Växjö University, Sweden	Hakan.johansson@vxu.se
Dhr.	FRAZER	Hugh	National University of Ireland, Maynooth	hughfrazer@eircom.net
Dhr.	MARLIER	Eric	CEPS/INSTEAD Research Institute (Lux)	eric.marlier@ceps.lu
Coördinatie				
Mw.	GERONDAL	Micheline	Coordinator of the 6th Europ. Meeting	micheline.gerondal@eapn.skynet.be
EAPN				
Dhr.	HOREMANS	Ludo	Organising Committee EAPN President	ludo.horemans@antwerpen.be
Dhr.	FARRELL	Fintan	Organising Committee EAPN Director	fintan.farrell@eapn.skynet.be
Mw.	GUEUDET	Audrey	EAPN, Information officer	audrey.queudet@eapn.skynet.be
Cartoonisten				
Dhr.	VINCKE	Bob	Cartoonist	bob.vincke@telenet.be
Dhr.	DE BOLLE	Emiel	Cartoonist	emieli.de.bolle@telenet.be
Fotograaf				
Dhr.	DAKOUA	Raymond	Photographer	raymond.dakoua@gmail.com
TV Zweden				
Dhr.	PILTZ	Mattias	TV Sweden	rantala@lsn.se
Mw.	RANTALA	Janne	TV Sweden	rantala@lsn.se
Vrijwilligers				
Dhr.	VEREECKEN	Nicolas	Vrijwilliger	
Mw.	JONES	Sian	EAPN, Policy Officer	sian.jones@eapn.skynet.be
Mw.	FAZI	Elodie	EAPN, Policy Officer	elodi.fazi@eapn.skynet.be
Mw.	CHAMPEIX	Claire	EAPN, Policy Officer	claire.champeix@eapn.skynet.be
Mw.	NOLMANS	Cynthia	EAPN Office Manager	cynthia.nolmans@eapn.skynet.be
Mw.	FLEMAL	Coralie	EAPN Secretary	coralie.flemal@eapn.skynet.be
Dhr.	LEMMENS	Philippe	EAPN Financial Officer	philippe.lemmens@eapn.skynet.be

(Achterpagina)

Met dank aan:

De Europese Commissie en de Belgische regering

Georganiseerd met steun van het Europese Anti Armoede Netwerk (EAPN)

Rapporteur: Dr. Jürgen Boeckh

Coordinator: Micheline GERONDAL

Fotograaf: Raymond DAKUA

Cartoons: Bob VINCKE & Emiel DE BOLLE

ISBN:

Versies in andere talen zijn te vinden op www.eapn.org